

ŠIRIMO SOLIDARNOST

Izobraževanje za enakopravnost v različnosti
Izobraževanje za solidarnost

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Širimo solidarnost je projekt programa Erasmus+

ŠIRIMO SOLIDARNOST (SAY - Solidarity is About Youth: the Voice of Fraternity)

**Izobraževanje za solidarnost
v različnosti
Izobraževanje za solidarnost**

Priročnik

Avtorji

Fatima Akkacha, Charles Conte, Mélanie Gallard, Aurélie Bonnet, Alice Simon, Marie Cornalba, Adrien Grillot, Barbara Vodopivec, Aurélie Gaudin, Pauline Guillerm, Nastasia Paccagnini, Eve Escofet, Miro Le Bal, Marie Grangier, Nina Lostis, Paula Alvira, Agnieszka Gwiazdowicz, Mahjoub Galfout, Aloÿs Simon, Jenny Passarello, Antoine Richard, Gwennaëlle Le Barber, Julie Chevassut, Marie Langrée, Lana Jurman, Guilia Ferri, Valeria M. Pesare, Francesca Veneziano

Prevod in lektura

Tadej Turnšek

Pomoč pri urejanju v slovenskem jeziku

Karmen Kogoj Ogris, Barbara Vodopivec

Natisnil

Print Point, Ljubljana

Društvo Humanitas, Center za globalno učenje in sodelovanje

Zemljemerska 12
1000 Ljubljana

»Projekt se izvaja s finančno podporo Evropske komisije. Publikacija odraža izključno stališča avtorjev, zato Evropska komisija ne prevzema nikakršne odgovornosti za uporabo informacij, ki jih ta publikacija vsebuje.«

Kazalo

01	ŠIRIMO SOLIDARNOST	5
	Uvodnik: Solidarnost so mladi – projekt Širimo solidarnost	6
	Kratek opis aktivnosti	8
	Navodila – koraki za izvedbo aktivnosti	9
	Šest osrednjih tem za leto 2024	11
	Izobraževanje o raznolikosti in proti predsodkom	17
	PA ZAČNIMO!	18
	Kaj je analiziranje fotografij?	19
02	Kaj je delavnica pisanja?	20
	Fotografije	23
	Elementi za analizo fotografij	30
	Primer delavnice za predšolske otroke	36
	Primer delavnice za osnovnošolske otroke	38
	Primer delavnice za srednješolske otroke	39
	Primer delavnice: vodenje fotografske delavnice	40
	Trije primeri delavnic pisanja	42
	Pogovor in povzetek projekta z otroki in mladimi	52
03	DODATNI VIRI	53
	Slovar izrazov	54
	Tematske spletne strani	58
	Literatura za mlade	58
	Tematska literatura	59
	Tematska filmografija	60
	Gledališke predstave	61

ŠIRIMO

SOLIDARNOST

Širimo solidarnost

Uvodnik: Solidarnost so mladi – projekt Širimo solidarnost

Projekt Širimo solidarnost se izvaja v okviru programa Erasmus+ v Franciji, Španiji, na Poljskem, Hrvaškem, v Italiji in Sloveniji. Leta 2002 so ga zasnovali v francoskem gibanju Ligue de l'enseignement, od takrat pa se v Franciji izvaja vsako leto kot izobraževalni odziv na naraščanje rasizma in izključevanja. Projekt s pomočjo preproste aktivnosti za učence – pošiljanja sporočil solidarnosti naključnim ljudem v njihovih skupnostih, kar spominja na koncept »sporočila v steklenici« – poudarja pomen sobivanja različnih idej, religij, ras, statusnih skupin itd.

Učenci se pred pisanjem sporočil solidarnosti urijo v kritičnem razmišljanju in analizi fotografij. Prejemniki razglednic s sporočili so vabljeni, da pošljejo svoj odgovor organizaciji, ki koordinira projekt na nacionalni ravni – to so Ligue de l'enseignement v Franciji, Center za mirovne študije na Hrvaškem, fundacija CIVES v Španiji, organizacija ARCI v Italiji, Društvo Humanitas v Sloveniji ter fundacija School with Class na Poljskem.

Partnerji projekta Širimo solidarnost

Cives

Fundacija Cives je neprofitna organizacija, ki so jo ustanovili državljani, ki se zavzemajo za izobraževanje kot temeljni steber demokratičnih družb. Cilj organizacije je spodbujanje etično-državlanske vzgoje na temeljih demokratičnih vrednot, človekovih pravic, spoštovanja in solidarnosti. Delujejo na področjih usposabljanja učiteljev za izobraževanje za demokratično državljanstvo in človekove pravice ter spodbujanje evropskega državljanstva s pobudami, katerih namen je približati državljanke institucijam EU in prispevati k utrjevanju bolj participativne demokracije.

ligaeducacion.org/tag/fundacion-cives

www.facebook.com/Ligaeducacion

Humanitas

Humanitas – Center za globalno učenje in sodelovanje je nevladna organizacija, ki je bila ustanovljena leta 2000. Poslanstvo Humanitasa je ozaveščanje o globalnih izzivih ter spodbujanje socialne vključenosti in odgovornosti. V šolah za učence in učenke izvajajo delavnice globalnega učenja ter usposabljanja za učitelje in učiteljice, na katerih obravnavajo medkulturni dialog, človekove pravice, predsodke, stereotipe, sovražni govor, diskriminacijo in migracije.

www.humanitas.si

www.facebook.com/humanitas.drustvo

Fundacija School with Class

Fundacija School with Class s svojimi programi podpira razvoj kompetenc za 21. stoletje in pomaga mladim, da postanejo aktivni in ozaveščeni državljani. Šolam pomagajo postati prijazna in odprta okolja, ki podpirajo raznolikost in si prizadevajo za reševanje družbenih problemov in kjer vsi odnosi temeljijo na medsebojnem zaupanju in spoštovanju.

www.szkolazklasa.org.pl/about-us

www.facebook.com/fundacjaszkolazklasa

Arci

ARCI APS je italijanska nevladna organizacija za družbeno koristne dejavnosti, ustanovljena leta 1957. Deluje na celotnem območju Italije in ima okoli milijon članov, 17 regijskih odborov, 115 lokalnih odborov ter 4400 rekreacijskih in kulturnih klubov. V svojem pristopu kombinirajo »kulturo« in »družbo«. Izvajajo vključujoče in medkulturne družbene kampanje, namenjene vsem državljanom, tako Italijanom kot tujcem in tujkam, migrantom in migrantkam ali beguncem in begunkam, pri čemer posebno pozornost namenjajo tistim, ki živijo v neugodnih razmerah. V zadnjih sedmih letih so v šolah izvedli številne izobraževalne dejavnosti za krepitev socialnih kompetenc mladih. Rdeča nit teh dejavnosti, pri katerih sodelujejo učenci in učenke, je izobraževanje novih generacij o spoštovanju raznolikosti in boju proti diskriminaciji z odpravljanjem stereotipov in spreminjanjem prepričanj na podlagi neznanja in strahu.

www.arci.it

www.facebook.com/lscrittivallArci

Center za mirovne študije

Center za mirovne študije je civilnodružbena organizacija, ki si prizadeva za zaščito človekovih pravic ter za družbene spremembe na podlagi demokracije, antifašizma, nenasilja, vzpostavljanja miru, solidarnosti in enakosti. Pri svojem delu kombinirajo aktivizem, izobraževanje, raziskovalno delo, zagovorništvo in neposredno pomoč. Njihova vizija je solidarna, odprta in nenasilna družba, katere institucije omogočajo mir, socialno varnost, politično in ekonomsko enakopravnost ter svobodo za vse ljudi.

www.cms.hr

[www.cms.hr facebook.com/CentarzaMirovneStudije](https://www.facebook.com/CentarzaMirovneStudije)

Ligue de l'enseignement

Ligue de l'enseignement je ena največjih francoskih organizacij na področju neformalnega izobraževanja. Ustanovljena je bila leta 1866, njen cilj pa je zagotoviti dostop do izobraževanja za vse, ne glede na starost ter socialne in etnične okoliščine. Spodbujajo sekularno družbo, solidarnost med državljani in aktivno državljanstvo. Njihove 103 departmajske zveze s 30000 organizacijami članicami izvajajo dejavnosti na področjih kulture, vseživljenjskega izobraževanja, medijev, socialnega dela, trajnostnega razvoja, univerzalnih športnih dejavnosti ter mednarodne solidarnosti.

www.laligue.org

www.facebook.com/laliguedelenseignementnationale

Širimo solidarnost

Kratek opis aktivnosti

Projekt Širimo solidarnost se je začel s preprosto idejo »sporočila v steklenici«. Vsako leto 21. marca, na mednarodni dan boja proti rasni diskriminaciji, otroci in najstniki pošljejo razglednice anonimnim osebam v skladu s spodaj navedenimi pravili.

Na vsaki izmed razglednic sta fotografija in sporočilo solidarnosti, ki ga učenci oblikujejo na delavnicah pisanja. Prejemniki so vabljeni, da na razglednico napišejo svoj odgovor ter ga pošljejo nazaj organizaciji, ki koordinira projekt na nacionalni ravni, ta pa ga nato posreduje mlademu pošiljatelju.

Namen fotografij, ki so jih izbrali mladi Evropejci, je ozaveščati tako pošiljatelje kot prejemnike razglednic o raznolikosti naše družbe, pa tudi spodbuditi jih k razmisleku o svojih predsodkih in svojih pogledih na priseljevanje, mlade, družine, medgeneracijske odnose, podnebne spremembe, razizem in podobno.

Vsako leto neznani prejemniki prejmejo več deset tisoč razglednic. Na ta način se vzpostavljajo edinstvene povezave, ki temeljijo na komunikaciji in senzibilnosti.

Uspeh te aktivnosti temelji na prizadevanjih učiteljev in učiteljic ter vzgojiteljev in vzgojiteljic, ki želijo z učenci in učenkami oziroma skupinami mladih delati na vprašanjih, povezanih s solidarnostjo, izobraževanjem za enakopravnost v raznolikosti ter prehodom v trajnostno družbo.

Partnerske organizacije razglednice brezplačno pošljejo šolam, ki za njih zaprosijo.

Skupaj z razglednicami pošljejo tudi priročnik, ki je učiteljem in učiteljicam ter drugim pedagogom in pedagoginjam v pomoč pri izvedbi projekta.

Cilji aktivnosti

Spodbuditi mlade k razmisleku o raznolikosti, diskriminaciji, nepravilnosti in predstavah, ki si jih ustvarjamo o njih.

Ozaveščati mlade o analiziranju podob, da bodo lažje razbrali sporočila vse večjega števila vizualnih podob v sodobni družbi.

S soočanjem idej, mnenj in čustev, ki so temeljni gradniki pisnega sporočila določenemu naslovniku, **razvijati sposobnosti kritičnega mišljenja in domišljije pri mladih**.

S pisanjem in pošiljanjem osebnih sporočil izbranim prejemnikom in prejemnicam **uporabiti naučeno v praksi**. To pomeni začetek sodelovanja in lahko spodbudi pristno zavedanje, ki učencem pomaga pri učenju vrednot enakosti, solidarnosti, pravičnosti, spoštovanja ipd.

Vzbuditi pozornost prejemnika s sporočilom, katerega cilj je – poleg vzpostavitve pristnega odnosa – vzbuditi zanimanje za določeno temo.

Spodbuditi prejemnika k odgovoru, tako da svoje mnenje izrazi na način, ki mu najbolj ustreza. Pozitivno je že samo dejstvo, da sporočilo izzove odziv!

Navodila – koraki za izvedbo aktivnosti

Oglejte si, kako so projekt izvedli v razredu v francoskem departmaju Les Deux-Sèvres:

www.youtube.com/watch?v=et-uClnWU-c

01 | Oglejte si fotografije in se pogovorite o tem, kaj pomenijo

Pomembno izhodišče za pisanje sporočil je enotno razumevanje. Mlade usmerjajte, da se o svojih predstavah, tudi tistih, ki temeljijo na predsodkih, pogovarjajo z drugimi. Z analiziranjem stereotipov in vnaprejšnjih prepričanj pripomoremo k boju proti stališčem, ki spodbujajo zaprtost vase in zavračanje »drugega«.

19 | Kaj je analiziranje fotografij

23 | Fotografije

36 | Primeri delavnic analiziranja fotografij

57 | Slovarček za analiziranje fotografij

02 | Poigrajte se z besedami

Pri tej aktivnosti je fotografija tudi vzpodbuda za pisanje. Navdih za pisanje lahko predstavljajo najrazličnejše stvari, na primer to, kako se počutimo ob gledanju fotografij, pogovori z vrstniki ali osebne zgodbe in vrednote. Med procesom pisanja in med skupinskim branjem dokončanih sporočil boste morali mlade pazljivo usmerjati. Z delavnico pisanja pri mladih spodbujamo domišljijo in iznajdljivost, obenem pa jim zagotovimo možnost ustvarjanja univerzalnega sporočila, ki temelji na osebnih stališčih vsakega posameznika. Poleg tega je namen delavnic pisanja tudi pomoč udeležencem pri izbiri načina, na katerega želijo deliti svoje sporočilo.

42 | Kaj je delavnica pisanja?

44 | Trije primeri delavnic pisanja

03 | Poiščite prejemnike

Mladi lahko prejemnike poiščejo s pomočjo lokalnih telefonskih imenikov, s pomočjo spletnih imenikov ali na druge načine.

Pomembno je, da tega koraka ne zanemarite, saj sodelujočim omogoča, da si predstavljajo osebo, ki ji pišejo.

Prejemnike lahko izberete tudi na druge načine:

- ~ Razglednice lahko odnesete v lokalno trgovino, kjer so jih pripravljene ponuditi strankam.
- ~ Razglednice lahko naslovite na »kolektivne prejemnike«: občine, podjetja, združenja ipd.
- ~ Dogovorite se lahko za partnerstvo z lokalno pošto poslovalnico za brezplačno raznašanje v poštne nabiralnike.
- ~ Razglednice lahko pošljete šolam iz drugih evropskih držav, ki sodelujejo v projektu. Vse potrebne informacije so na voljo na spletni strani projekta: <https://www.fraternity-card.eu/sl>

Stopnja odziva

Pomembno je opozoriti mlade, da se prejemniki ne bodo nujno odzvali na sporočila. Le redko bodo učenci prejeli več kot dva ali tri odgovore na razred. Mladim lahko razložite, da je to zelo visoka stopnja odziva za tovrstna sporočila. Pri pošiljanju naključnih množičnih sporočil po pošti je stopnja odziva običajno nižja od enega odstotka!

Vsak prejemnik oz. prejemnica samostojno odloča o tem, ali bo na sporočilo odgovoril oz. odgovorila. Stopnja njihovega odziva v nobenem pogledu ne odraža pomembnosti aktivnosti. Poudarite lahko tudi kolektivno naravo

te aktivnosti: številnih ljudi se bo razglednica dotaknila ali jih spodbudila k razmisleku, čeprav ne bodo mogli ali želeli odgovoriti. Včasih prejemniki za odločitev, ali bodo na razglednico odgovorili ali ne, potrebujejo več mesecev.

04 | Svoje sporočilo napišite na sredino razglednice

K temu, da bo imelo sporočilo čim večji učinek, lahko pomembno pripomoremo tudi tako, da posebno pozornost namenimo kakovosti besedila in se potrudimo, da bo sporočilo čim bolj jasno. Pošiljatelji lahko obliko sporočila svobodno izberejo glede na svoje želje – od risb, kaligrafije in okrasne pisave do kaligramov, kolažev in podobnega.

05 | Pošljite razglednice

Priporočamo, da pred pošiljanjem razglednic skenirate besedila na njih. Na ta način boste morebitne odgovore lahko povezali z izvirnimi sporočili. Pri prepogibanju razglednic poskrbite, da pregibe utrdite s težjim predmetom in po možnosti zalepite robove, da se razglednica na poti ne odpre.

Zaradi zaščite mladoletnih oseb morajo vodje skupin preveriti, ali je na spodnjem delu razglednice mladoletnik oz. mladoletnica podpisan_a samo z imenom. Nujno je treba navesti tudi razred in ime šole, kamor bodo poslane povratne pošiljke.

Društvo Humanitas bo prejete odgovore posredovalo šolam.

Povečajte učinek: stopite v stik z lokalnimi mediji

21. marca, na dan boja proti rasni diskriminaciji, izkoristite priložnost za ozaveščanje o pomenu strpnosti in solidarnosti. Če bodo o vaši aktivnosti poročali lokalni mediji, boste povečali učinek prejetih razglednic in s tem prejemnike spodbudili k odgovoru. To je tudi priložnost, da mediji obravnavajo temo izobraževanja za enakopravnost v različnosti.

Koristno je, če v tednu pred pošiljanjem razglednic lokalnim medijem pošljete sporočilo za javnost, v katerem sporočite, kdaj boste razglednice poslali. Medije povabite, naj vas pri tem obiščejo in/ali o tem poročajo. Te priprave lahko prevzamejo tudi otroci in mladi, saj bodo na ta način izvedeli več o vlogi medijev in o tem, kako delujejo.

06 | Prejem odgovorov in spremljanje rezultatov

O morebitnem nizkem številu odgovorov na razglednice se lahko pogovorite z učenci. Pomembno je, da lahko vsakdo izrazi svoje nezadovoljstvo, postavlja vprašanja ipd.

Za povzetek rezultatov aktivnosti prosimo pošljite Društvu Humanitas naslednje informacije:

- ~ Primere najboljših poslanih besedil (dovolj sta dve ali tri besedila na razred);
- ~ Vse objave v medijih oz. povezave do njih;
- ~ Število poslanih razglednic (za statistiko in merjenje učinka na določenem območju).

07 | Posredujte odzive učencem

Vrnjene razglednice je seveda treba posredovati učencem, ki so napisali izvorna sporočila. Pri tem pa je treba nameniti posebno pozornost temu, da odstranimo tista pisma, ki bi lahko bila agresivna bodisi do otrok in njihovih sporočil bodisi do odraslih, ki so aktivnost vodili. Posredujemo lahko tudi ta sporočila, vendar prejemnike na njih posebej opozorimo in jim nudimo podporo.

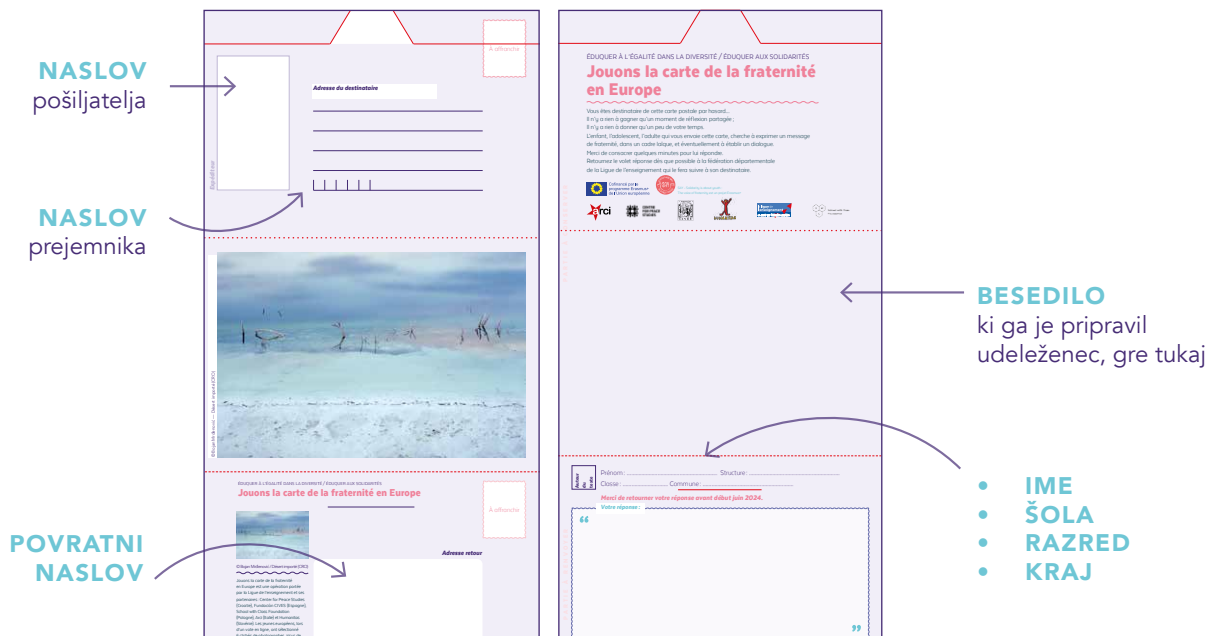
08 | Ocena in promocija rezultatov

Poleg tega, da morate rezultate aktivnosti beležiti in dokumentirati za svojo šolo oziroma organizacijo, lahko celoten proces analiziranja, pisanja in rezultatov uporabite za pripravo različnih promocijskih vsebin:

- ~ Naredite lahko film o poteku celotnega projekta,
- ~ Po opravljenem skupinskem delu lahko spodbujate javne razprave,
- ~ Objavite lahko zbirko ali izbor razglednic
- ~ Ipd.

Ogledate si lahko tudi, kaj so pripravili v drugih partnerskih državah:

<https://www.fraternity-card.eu/sl>

Širimo solidarnost

Šest osrednjih tem za leto 2024

Ker smo želeli mlade spodbuditi k sodelovanju v projektu, smo se v projektnem konzorciju odločili, da se z njimi posvetujemo glede izbire tem. V vsaki partnerski državi smo na družbenih omrežjih in v naših partnerskih šolah organizirali glasovanje, na katerem so mladi med 12 in 25 letom starosti izbrali teme, ki bi jih želeli obravnavati v okviru projekta. Glasovalo je več kot 1 200 mladih. Za letošnji priročnik je bilo izbranih naslednjih šest tem: boj proti diskriminaciji, duševno zdravje in dobro počutje, podnebne spremembe, boj proti rasizmu, enakost spolov ter vojne in svetovni konflikti.

01 | Diskriminacija

Diskriminacija je vsako nepravilno ali pristransko obravnavanje osebe na podlagi rase, spola, jezika, vere, narodnosti, spola, spolne usmerjenosti ali drugih osebnih lastnosti ali statusa, ki ni objektivno in razumno utemeljeno.

V skladu z mednarodnim in evropskim pravom obstaja 25 meril za diskriminacijo: starost, spol, izvor, dejanska ali domnevna pripadnost ali nepripadnost etnični skupini, narodu ali tako imenovani rasi, nosečnost, zdravstveno stanje, invalidnost, genetske značilnosti, spolna usmerjenost, spolna identiteta, politična stališča, sindikalne dejavnosti, mnenja, prepričanja ter dejanska ali domnevna pripadnost ali nepripadnost določeni religiji.

Diskriminacija se lahko pojavlja v različnih oblikah. Govorimo lahko o neposredni in posredni diskriminaciji.

Neposredna diskriminacija

Definicija Agencije Evropske unije za temeljne pravice¹:

- ~ Je posameznik obravnavan manj ugodno;
- ~ V primerjavi s tem, kako so bile ali kako bi bile obravnavane druge osebe v podobnem položaju;

~ In to zaradi kakšne od specifičnih lastnosti, ki spadajo med »zaščitene okoliščine«.

Primer: Delodajalec kandidata zavrne zaradi njegovega spola, imena, invalidnosti, družinskih okoliščin ali podobnega.

Posredna diskriminacija

Posredna diskriminacija se pojavi, kadar določeno na videz nevtralnno pravilo negativno vpliva na določeno osebo ali skupino, ki ima skupne lastnosti.

Elementi posredne diskriminacije so:

- ~ Nevtralnno pravilo, merilo ali praksa;
- ~ Ki znatno bolj negativno vpliva na skupino, ki jo opredeljuje »zaščitena okoliščina«;
- ~ Kot na druge skupine v podobnem položaju.

Večkratna in presečna diskriminacija

Danes ljudje v večini primerov niso diskriminirani zgolj po eni »zaščiteni okoliščini«, temveč se soočajo z diskriminacijo zaradi kombinacije dejavnikov – na primer njihove starosti v kombinaciji z njihovim spolom in etničnim poreklom.

Diskriminacija v EU

Maja 2019 je bila objavljena raziskava Eurobarometra o diskriminaciji². Opravljena je bila v 28 državah članicah, v njej pa je sodelovalo skoraj 28 000 prebivalcev EU. Izsledki raziskave so bili naslednji: »Za najbolj razširjeno velja diskriminacija zaradi romskega porekla (61%). Več kot polovica sodelujočih je dejala, da je v njihovi državi razširjena diskriminacija na podlagi etničnega porekla in barve kože (oboje po 59%) ter spolne usmerjenosti (53%).« Omenjene so bile še naslednje kategorije, kjer je po mnenju sodelujočih razširjena diskriminacija: transspolnost (48%), diskriminacija na podlagi vere in prepričanja (47%), invalidnosti (44%), starosti (40%) in spola (35%). Stališča sodelujočih so se med državami EU precej razlikovala.

1. Priročnik o evropskem protidiskriminacijskem pravu. Agencija Evropske unije za temeljne pravice in Svet Evrope, 2018.

2. Posebni Eurobarometer 493; https://data.europa.eu/data/datasets/s2251_91_4_493_eng?locale=en

Vsakodnevna diskriminacija

Ti primeri ponazarjajo različne oblike, v katerih se lahko pojavlja diskriminacija, a se slednja lahko pojavi tudi v drugih oblikah.

Socialne neenakosti

Ta oblika diskriminacije se nanaša na nepravilno ali pristransko obravnavo posameznikov ali skupin zaradi njihovega socialnega statusa, porekla ali družbenega položaja. Pojavlja se lahko na različnih področjih, kot so dostop do izobraževanja, zdravstvenega varstva, stanovanja, katere koli družbene dobrine ali storitve, pa tudi na področjih svobode izražanja ali zbiranja in volilne pravice. Pri tej vrsti diskriminacije gre za neenak dostop do pomembnih družbenih virov in storitev.

Pojavlja se lahko v številnih oblikah, vključno z neenakimi priložnostmi, pristransko obravnavo v institucijah in stereotipi, ki temeljijo na družbenih normah ali pričakovanjih. Ta vrsta diskriminacije krepí in ohranja obstoječe družbene hierarhije, zaradi česar marginalizirane skupine težko premagujejo ovire in dosežajo enak položaj v družbi.

Diskriminacija na podlagi spolne identitete, spola ali spolne usmerjenosti

Diskriminacija na podlagi spola vključuje diskriminacijo žensk v primerjavi z moškimi (imenovano tudi seksizem oziroma spolna diskriminacija) ter transspolnih ali transseksualnih oseb, katerih spolna identiteta ni skladna oziroma povezana z njihovim kulturno pripisanim spolom. Ta oblika diskriminacije ima lahko pomembne psihološke, čustvene in družbene posledice, s čimer prispeva k družbeni neenakosti ter ovira osebni in poklicni razvoj posameznika. Med prizadevanja za boj proti tej obliki diskriminacije sodijo zaščita enakih pravic, vključujoče politike, izobraževanje za boj proti stereotipom in ustvarjanje varnih prostorov za posameznike ne glede na njihovo spolno identiteto ali spolno usmerjenost.

02 | Duševno zdravje

Duševno zdravje je bistveni sestavni del našega splošnega zdravja. Evropska komisija je duševno zdravje uvrstila med svoje prednostne teme in že zadnjih 25 let podpira ukrepe in projekte za izboljšanje duševnega zdravja državljanov v EU in po svetu.

Duševno zdravje vključuje pozitivno samopodobo, sposobnost obvladovanja stresa in pozitiven prispevek k življenju v skupnosti.

Duševno zdravje se ne vzpostavlja ali poslabšuje samo od sebe, temveč nanj vplivajo dejavniki, kot so naš življenjski slog, naše delo in dogajanja v svetu.

Na evropski ravni je duševnemu zdravju in dobremu počutju namenjen peti od enajstih ciljev Strategije EU za mlade 2019–2027: Doseči boljše duševno zdravje in odpraviti stigmatizacijo težav z duševnim zdravjem ter tako spodbujati socialno vključenost vseh mladih.

Namen je izboljšati dobro duševno počutje in se boriti proti zgrešenim predstavam, ki ga imajo posamezniki o težavah z duševnim zdravjem, ter na ta način poskušati zagotoviti, da bi se vsi mladi počutili vključene v družbo.

V Evropi se s težavami v duševnem zdravju sooča vse več mladih, zlasti zaradi posledic pandemije bolezni covid-19. Njihovi simptomi segajo od strahu in tesnobe do težav s spanjem, motenj prehranjevanja in odvisnosti. Pojavljajo se tudi bolj kompleksne situacije, kot so negativne misli ali poskusi samopoškodovanja.

Kot pomemben instrument za podporo mladim je bila opredeljena tudi kultura, zaradi česar številne evropske države podpirajo kulturne in ustvarjalne projekte za mlade. Cilj teh projektov je prisluhniti mladim, da lahko ti izrazijo svojo ustvarjalnost ter izboljšajo svoje odnose z drugimi in s svetom okoli sebe. Tovrstni projekti niso mišljeni kot nadomestilo za zdravniško pomoč, temveč si prizadevajo nuditi podporo, ki je bližje vsakdanjemu življenju mladih.

Poleg tega bi morali biti v skladu s priporočili Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) ukrepi za duševno zdravje mladih celoviti, mladi pa bi morali biti aktivno vključeni v pripravo ukrepov za izboljšanje njihovih življenj. Z drugimi besedami, kultura je lahko pomembno sredstvo, ki podpira duševno zdravje mladih na njim dostopen in privlačen način.

03 | Podnebne spremembe

Izraz »podnebne spremembe« se nanaša na spreminjanje dolgoročnega vzorca delovanja ozračja. V zadnjem obdobju jih povzročajo predvsem človekove dejavnosti, kot so kurjenje fosilnih goriv za energijo, promet in industrijo, krčenje gozdov ter intenzivna živinoreja. Posledica teh dejavnosti so izpusti toplogrednih plinov, ki prispevajo k podnebnim spremembam.

Kot kaže, lahko majhna povišanja povprečnih temperatur na globalni ravni povzročijo velike spremembe na drugih področjih lokalnega in globalnega podnebnja – spremembe padavinskih režimov, vetrov, oblakov, vlažnosti itd. Te spremembe močno vplivajo na oskrbo z vodo in njeno razpoložljivost, na ekosisteme, pridelavo hrane, na obalna območja in ljudi, ki tam živijo, ter na zdravstvena tveganja.

Podnebne spremembe bodo vplivale na zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb več milijard ljudi, pri čemer bodo pogosto najbolj prizadeti revnejši ljudje, ki živijo v revnejših državah. S tem se odpirajo vprašanja etike in pravičnosti, saj so ti ljudje najmanj prispevali k povečanju izpustov toplogrednih plinov, zaradi pomanjkanja sredstev pa so najslabše opremljeni za boj proti posledicam podnebnih sprememb.

Leta 2022 objavljeno poročilo Medvladnega foruma za podnebne spremembe (IPCC)¹ vsebuje skrb vzbujajoče napovedi za Evropo (segrevanje ter pogostejše in intenzivnejše ekstremne temperature, obilnejše zimske padavine v severni Evropi, dvig relativne gladine morja v vseh evropskih regijah, razen v Baltskem morju, pogostejše poplave itd.). Evropska unija je sprejela evropski zeleni dogovor, katerega cilj je, da Evropa do leta 2050 postane podnebno nevtralna² in da v skladu s pravno zavezujočim evropskim podnebnim zakonom do leta 2030 zmanjša neto emisije toplogrednih plinov za vsaj 55% v primerjavi z letom 1990.

Poleg tega si EU z evropskim zelenim dogovorom prizadeva za razvoj krožnega gospodarstva, programe prenove stanovanj, neonesnaženo okolje, varstvo ekosistemov in biotske raznovrstnosti, zeleno kmetijstvo ter spodbujanje uporabe električnih vozil in trajnostnih alternativnih goriv v prometu. 35 odstotkov sredstev EU za raziskave bo namenjenih podnebnju prijaznim tehnologijam.

Pomembno vlogo v boju proti podnebnim spremembam imajo tudi evropski mladi. Tako se na primer mladi od leta 2018 združujejo v gibanju Petki za prihodnost, globalnem stavkovnem gibanju za podnebje. Leta 2018 so se Greta Thunberg in njeni podporniki odločili, da bodo stavkali, dokler švedski politiki ne bodo predlagali varnega

podnebnega načrta, katerega cilj bo omejitev globalnega segrevanja na precej manj kot dve stopinji Celzija. Njihov poziv k ukrepanju je vzbudil mednarodni odziv – šolarji in aktivisti po vsem svetu so z združenimi močmi zahtevali od političnih odločevalcev, naj sprejmejo ukrepe, ki bodo sorazmerni z grožnjami podnebnih sprememb.

Poleg tega so na Univerzi v Bathu v obdobju 2020–2021 z mladimi med 16 in 25 letom starosti izvedli obsežno študijo, ki je pokazala, da podnebne spremembe pri otrocih in mladih povzročajo »ekotesnobo«, ki se izraža v stiski, jezi in drugih negativnih čustvih³.

1. Medvladni forum za podnebne spremembe (IPCC) je medvladni organ, odgovoren za ocenjevanje obsega, vzrokov in posledic trenutnih podnebnih sprememb.

2. Podnebna nevtralnost pomeni, da so vsi toplogredni plini, ki nastanejo pri proizvodnji izdelkov, pri storitvah ali pri procesih, izravnani z ukrepi za varstvo podnebnja: <https://www.myclimate.org/fr-ch/sinformer/faq/faq-detail/que-signifie-climatiquement-neutre>

3. <https://www.bbc.com/news/world-58549373>

04 | Boj proti rasizmu

Rasizem je predmet številnih razprav. Pojem ima več pomenov, ki so pogosto napačno razumljeni oziroma uporabljeni. V ožjem pomenu se rasizem nanaša na ideologije, ki razvrščajo ljudi v različne »biološke rase« z genetsko pogojenimi mentalnimi sposobnostmi in ki vzpostavljajo hierarhijo teh »bioloških ras« (kolonialne prakse do druge svetovne vojne). V širšem smislu pa se izraz rasizem ne nanaša le na »biološke rase«, temveč tudi na vse etnične skupine, ki veljajo za drugačne, »ki se jim pripisujejo implicitno ali eksplicitno ovrednotene kolektivne značilnosti, za katere velja, da jih je težko ali nemogoče spremeniti« (Johannes Zenger).

Tudi na pravnem področju ni enotne in formalne opredelitve rasizma, lahko pa ga opredelimo kot obliko diskriminacije, do katere pride, ko določena oseba ali skupina ljudi čuti sovraštvo do drugih zaradi njihovih etničnih, rasnih, socialnih in drugih značilnosti.

Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) je izbrala širši pristop za opredelitev »rasne diskriminacije«, ki med razloge za diskriminacijo vključuje »raso, barvo kože, jezik, vero, narodnost ali nacionalni ali etnični izvor«. Koncept »rasne diskriminacije« torej razume kot različno obravnavanje na podlagi okoliščin, kot so rasa, barva kože, jezik, vera, narodnost ali nacionalno ali etnično poreklo, ki ga ni mogoče objektivno in smiselno utemeljiti. www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/MI_rasna_diskriminacija.pdf

Posledice rasizma so izjemno škodljive za človeštvo, saj so bile z njim upravičevane kršitve človekovih pravic: suženjstvo, kolonializem, apartheid, prisilne sterilizacije in

množični poboji. Rasizem je prisoten tudi v sodobnih družbah in politikah, čeprav ga včasih ne opazimo.

Eden najpogostejših vzrokov za rasistična stališča je strah pred razlikami kot posledica nevednosti ali pomanjkanja informacij. Takšne strahove je težko odpraviti, ker so rasistična stališča včasih globoko ponotranjena.

V skladu z 2. členom Pogodbe o Evropski uniji (PEU) je načelo nediskriminacije ena temeljnih vrednot Unije. 10. člen Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) določa, da se mora EU pri določanju in izvajanju svojih politik in dejavnosti boriti proti diskriminaciji na podlagi spola, rase ali etničnega izvora, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti. Z direktivo o rasni enakosti (2000/43/ES) je bila uvedena prepoved diskriminacije na podlagi rase ali etnične pripadnosti na področju zaposlovanja, pa tudi pri dostopu do socialnega sistema in socialne varnosti ter blaga in storitev.

Po izsledkih Poročila o temeljnih pravicah Agencije EU za temeljne pravice iz leta 2019 se etnične manjšine in migranti kljub zaščitnim zakonom in politikam še vedno soočajo z nadlegovanjem in diskriminacijo, kljub temu, da že dolgo veljajo zakoni EU proti rasizmu:

- ~ Skoraj polovica anketiranih oseb afriškega porekla je že doživela rasno diskriminacijo: ta delež se je med letoma 2016 in 2022 povečal z 39 odstotkov na 45 odstotkov;
- ~ 30 odstotkov anketirancev je izjavilo, da so že doživeli rasistično nadlegovanje;
- ~ Diskriminacija ostaja skrita: tovrstne incidente prijavi le 9 odstotkov žrtev;
- ~ Po celotni EU sta se uveljavila sovražni govor v politiki ter desničarski ekstremizem, katerega žrtve so muslimani in begunci;

- ~ 38% vprašanih Judov razmišlja o selitvi, ker se kot Judje ne počutijo varne;
- ~ Še vedno je težava diskriminatorno rasno profiliranje: 58 odstotkov anketirancev je izjavilo, da je bil razlog za zadnjo policijsko ustavitev v letu pred raziskavo rasno profiliranje;
- ~ Še vedno ni na voljo primerljivih in rednih podatkov o enakosti in nediskriminaciji, zaradi česar je otežen nadzor nad izvajanjem zakonodajnih predpisov EU na tem področju;
- ~ Ob koncu leta 2022 je uvedla akcijski načrt ali celovite ukrepe proti rasizmu le polovica držav članic EU.

05 | Enakost spolov¹

Enakost spolov je v nekaterih evropskih državah pomembna tema razprav in včasih tudi politična prioriteta. A kakšen je trenutni položaj? Kakšne so razmere v državah članicah EU? V splošnem se položaj žensk izboljšuje, a je še naprej bolj negotov kot položaj moških.

Enakosti spolov še nismo uspeli doseči, in sicer to velja tako za poklicno kot zasebno sfero. Čeprav so vrzeli v različnih državah članicah bolj ali manj velike, gre pri njihovem zmanjševanju na splošno za dolgotrajen proces.

Stopnja zaposlenosti žensk in moških v Evropi

Ženske so na trgu dela še vedno premalo zastopane – tako je bilo leta 2021 v EU zaposlenih 67,7 odstotkov žensk v primerjavi z 78,5 odstotki moških².

Čeprav se delež žensk na trgu dela povečuje, ženske še vedno v veliki meri nosijo breme zasebnih obveznosti – neplačanega dela. Podaljšanje delovnega časa žensk na splošno ne vpliva na bolj uravnoteženo delitev gospodinjskega dela med ženskami in moškimi. Tako ženske na splošno še vedno delajo več, če upoštevamo tudi čas, porabljen za neplačano delo (vsakodnevna domača opravila, vključno s skrbstvenimi).

Ženske postajajo vse bolj kvalificirane, saj ima v Evropi univerzitetno izobrazbo več žensk kot moških. Vendar pa se številne ženske zaradi družinskih obveznosti ne počutijo tako svobodne pri izbiri zaposlitve ali pa nimajo enakih možnosti za zaposlitve kot moški. Družinske obveznosti vplivajo tudi na to, da ženske pogosteje kot moški delajo s krajšim delovnim časom.

Spolna segregacija na trgu dela

Pereča težava v Evropski uniji je tudi neenaka zastopanost žensk in moških v različnih sektorjih trga dela. Trideset odstotkov žensk (v primerjavi z 8 odstotki moških) dela na področjih izobraževanja, zdravstva in socialnega dela, ki so tradicionalno slabo plačani sektorji. Nasprotno pa skoraj tretjina moških (in le 7 odstotkov žensk) dela na področju znanosti, tehnologije, inženirstva in matematike, ki so bolj plačani sektorji.

Razlika v plačah med spoloma

V zadnjih desetih letih se je v večini držav razlika v plačah med spoloma zmanjšala, vendar so med evropskimi državami še vedno precejšnje razlike. Razlike v plačilu med spoloma se gibljejo od manj kot 5 odstotkov v Luksemburgu, Romuniji, Sloveniji, na Poljskem, v Belgiji in Italiji do več kot 17 odstotkov na Madžarskem, v Nemčiji, Avstriji in Estoniji³.

Vendar pa manjša razlika v plačah v nekaterih državah ne pomeni nujno, da je trg dela tam bolj enakopraven. Manjša razlika v plačah se lahko pojavi v državah z nižjo stopnjo zaposlenosti žensk, ko na trg dela vstopajo predvsem ženske z večjim potencialom za zaslužek (npr. bolj izobražene).

Večkratne oblike diskriminacije

Ženske in dekleta niso homogena skupina. Veliko se jih sooča z več oblikami diskriminacije, pri čemer so pogosto najbolj ogrožene tiste iz marginaliziranih skupin. Večkratne in medsektorske oblike diskriminacije lahko na primer temeljijo na spolni usmerjenosti, invalidnosti, starosti, veri, kraju rojstva ali prebivališča, ekonomskem ali socialnem položaju, rasi oziroma etničnem poreklu ter številnih drugih dejavnikih.

Visoka stopnja nasilja nad ženskami

Ženske so veliko pogosteje kot moški žrtve fizičnega, psihičnega in spolnega nasilja. V EU je enega ali več primerov fizičnega nasilja doživelo 31 odstotkov žensk, starejših od 15 let, po ocenah pa je bila posiljena vsaka dvajseta evropska ženska (5 odstotkov) v tej starostni skupini. Psihično nasilje s strani svojega intimnega partnerja (nadziranje, prisila, ekonomsko nasilje in izsiljevanje ipd.) je doživelo 43 odstotkov žensk v Evropski uniji⁴.

Jezik kot ključni dejavnik enakosti spolov

Ker je jezik eden ključnih dejavnikov, ki vplivajo na kulturna in družbena stališča, je izredno pomembno sredstvo za spodbujanje enakosti spolov in boj proti razlikovanju na podlagi spola uporaba jezika, ki upošteva enakost spolov. To pomeni takšen govor in pisanje, s katerim ne diskriminiramo določenega biološkega ali družbenega spola ali spolne identitete ter ki ne utrjuje spolnih stereotipov.

Uporabimo lahko nekaj strategij za boljše vključevanje vidika spola:

01 | Uporabo nediskriminatornega jezika (na primer oblik naslavljanja in zaimkov, ki ustrezajo spolni identiteti sogovornikov);

02 | Izpostavljanje vidika spola, kadar je ta pomemben za komunikacijo, ter neupoštevanje vidika spola, kadar ta ni pomemben za komunikacijo (na primer uporaba spolno nevtralne besede, ne da bi pri tem izpustili spolno zaznamovano besedo).

1. Celoten članek je na voljo na <https://www.touteurope.eu/societe/egalite-entre-les-femmes-et-les-hommes-ou-en-est-on-dans-l-union-europeenne/#:~:text=En>
2. <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/women-labour-market-work-life-balance/womens-situation-labour-market>
3. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics
4. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/what-gender-based-violence_en

06 | Vojne in svetovni konflikti

Po podatkih Združenih narodov se absolutno število žrtev vojn po svetu od leta 1946 stalno zmanjšuje. Kljub temu pa smo danes priča porastu konfliktov in nasilja v svetu. Soočeni smo z vrsto zapletenih izzivov, povezanih z lokalnimi in regionalnimi konflikti, v katerih pogosto sodelujejo tudi nedržavni akterji, kot so politične milice in teroristične skupine. Po napadu ruske vojske v Ukrajino februarja 2022 je mednarodno skupnost pretresla tudi možnost ponovnega izbruha konfliktov na globalni ravni. Poleg tega se je z napredkom na področju umetne inteligence povečala tudi učinkovitost kibernet-skih, fizičnih in bioloških napadov, zaradi česar so ti bolj natančni in jih je težje izslediti. Poleg stalno prisotne grožnje jedrskega orožja napredek na tem področju korenito spreminja naravo konfliktov in mednarodnih odnosov. Poznavanje vzrokov in posledic teh konfliktov je bistveno za razumevanje zapletenosti svetovnih odnosov. Z njim se tudi bolj zavedamo pomena diplomacije, sodelovanja in prizadevanj za mir pri preprečevanju konfliktov ter ustvarjanju stabilnejšega in složnejšega sveta.

Poleg neštetihih človeških žrtev ima vsak konflikt trajne posledice za življenjske razmere lokalnega prebivalstva. Vojne povečujejo revščino ter spodbujajo rast kriminala in trgovine z ljudmi, s čimer se še povečuje trajna negotovost, ki jo že tako povzročajo spopadi. Posledica slednjih je tudi razseljevanje ljudi v strahu za svojo varnost ali celo življenje. Konec leta 2022 se je bilo zaradi preganjanja, konfliktov in nasilja ali kršitev človekovih pravic prisiljenih preseliti 108,4 milijona ljudi po vsem svetu¹. To je 19 milijonov ljudi več kot konec leta 2021 in več kot dvakrat toliko kot pred desetimi leti.

Nenazadnje pa ima vojna tudi velike posledice za okolje, o katerih se le redko govori. Do teh posledic ne prihaja zgolj zaradi vedno večje uničevalne zmogljivosti sodobnega orožja, temveč tudi zato, ker so programi in organizacije, ki se ukvarjajo z okoljskimi vprašanji, v času vojne potisnjeni v ozadje.

Preučevanje konfliktov in vojn po svetu je pomembno pri obravnavi vloge medijev pri nepopolnem ali napačnem obveščanju državljanov. Medijsko poročanje o izbruhu določenega konflikta preglasi prejšnje konflikte, kot da so se ti končali. Spopadi, ki so nam najbližji, stalno zamegljujejo tiste, ki so bolj oddaljeni, tudi če je nasilje, povezano z njimi, primerljivo. Poleg tega je lahko medijska cenzura v državi, kjer poteka konflikt, tudi močno orožje za manipuliranje z javnim mnenjem, na primer glede interesa države, da se vključi v konflikt.

1. <https://www.unhcr.org/global-trends>

Širimo solidarnost

Izobraževanje o raznolikosti in proti predsodkom

Bolj kot kadar koli prej se je treba proti barbarstvu boriti z razumom, vzgajati ljudi proti vsem oblikam samozaverovanosti in zavračanja drugih, proti vsem oblikam diskriminacije. Mednarodni dan boja proti rasni diskriminaciji praznujemo že 53 let, vendar še vedno ni bilo izvedenih dovolj ukrepov, da bi dosegli resnične spremembe. Spreminjanje percepcij in stališč mladih je težak in dolgotrajen proces, predvsem zato, ker moramo pedagogi in pedagoginje razmisliti o lastnih percepcijah in jih dekonstruirati, preden lahko v tem procesu podpremo mlade.

Izogibanje moralizmu

Za uresničenje tega cilja ni dovolj samo moralistični pristop. Še posebej težko pa se je osvoboditi moralnega pritiska v zvezi z generacijo »nikoli več« po Auschwitzu. Večina pedagoških delavcev in delavk težko strpno prenaša slabe izbire izrazov in učencem težko dopušča izražanje misli, ki so lahko podobne rasizmu ali antisemitizmu. Zato si želimo učence in učenke pripraviti, jih usmerjati glede njihovega izražanja in jih opominjati na to, kako nesprejemljiv je rasizem. Vendar pa je za odkrit dialog ključnega pomena, da vzpostavimo prostore za diskusijo, kjer se lahko pogovarjamo o predsodkih, zmotnih predstavah (glede življenjskih slogov, kultur, religij), pritožbah in trditvah. To je potrebno zato, da lahko takšne koncepte odpravimo. Seveda pa se mora vsakršna svobodna izmenjava mnenj končati z jasnim opozorilom glede tega, kaj določajo zakoni.

Zavračanje viktimizacije

Pri razpravi o tej temi imejte v mislih, da žrtve in napadalci niso nujno že sami po sebi žrtve oz. napadalci. Zato se je pomembno izogibati nehotenemu tekmovanju v tem, kdo je večja žrtev. Pri diskriminaciji ne gre samo za žrtve; ko se uveljavijo takšna izključevalna stališča, to vpliva na celotno družbo.

Predstavljanje alternativne vizije družbe v šolah

V boju proti diskriminaciji se je treba boriti za vrednote solidarnosti, enakih pravic, socialne pravičnosti in demokracije. Te univerzalne vrednote niso samo neoprijemljiva načela – v izobraževalnih ustanovah jih je treba živeti. Če želimo v to prepričati mlade, je izjemno pomembno, da so ustanove prostori skupnega delovanja, prostori, kjer se učenci učijo demokracije in odgovornosti.

Kaznovanje brez posploševanja

Nazadnje moramo poskrbeti tudi za sistematično obravnavo vseh pojavov rasizma in diskriminacije, zagotoviti, da bo vsaka kršitev kaznovana ter se izogibati kakršnemu koli posploševanju. Vsi se bodo lažje spopadali s tem izzivom, ki je eden največjih v našem izobraževalnem sistemu, če bomo vključevali vse vpletene ter poslušali stališča vseh, vključno s starši.

Dodatno gradivo

- ~ Gradiva Društva Humanitas: <http://www.humanitas.si>
- ~ Preverite tudi naš tematski slovarček in druge vire na koncu priročnika.

PA

ZAČNIMO!

02

Pa začnimo!

Kaj je analiziranje fotografij?

Francesca Veneziano, avtorica

O avtorici

Francesca Veneziano je doktorirala iz zgodovine vizualnih umetnosti, kasneje pa se je posvetila umetnostnemu izobraževanju in neodvisni kinematografiji. Kot svobodna umetnica je sodelovala pri številnih publikacijah, ukvarja se s pisanjem besedil in snovanjem izobraževalnih dejavnosti na področju fotografije in filma. Sodeluje z združenjem Braquage – Experimental installations in razstavnim prostorom Le BAL. Oblikovala je sisteme za mediacijo za Francosko kinoteko, Nacionalni center za vizualne umetnosti (CNAP) in Muzej plesa v Rennesu. Je avtorica in režiserka vizualne razstave *Petit rayon*.

Uvod

Analiziranje fotografij je ključen sestavni del projekta Širimo solidarnost. Temelji na več korakih, od opazovanja, opisovanja in interpretacije do razumevanja. V to sodijo tudi informacije, ki jih zagotovi učitelj. Pomembno je, da se učenci s fotografijo spoznava postopoma, da bo lahko vsakdo delal v svojem tempu in po svojih zmožnostih. Učitelj vodi proces analize in postavlja vprašanja, ki so v pomoč pri preučevanju fotografij. Mlade usmerja pri analiziranju likov, prizorov, vizualnih elementov, estetskih odločitev ... Napačnih odgovorov ni! Za to, da mladi izoblikujejo lastna stališča, je bistvena skupinska dinamika, v kateri se vsak učenec počuti svobodnega, da govori o svojih občutkih in je pozoren na čustva drugih.

Opis fotografije

Pri tem prvem koraku gre za spoznavanje s podobo na fotografiji in njenimi sestavnimi elementi. Mlade usmerjajte pri opazovanju elementov v ospredju in ozadju. Učencem lahko ponudite tudi dodatne informacije o kontekstu fotografije.

Analiza kompozicije

V tej fazi naj učenci razvozljajo kompozicijo slike: koncepte na fotografiji, kader, zorni kot in linije perspektive.

Razumevanje avtorjevega namena

Zadnji korak vključuje povzetek tega, kar so se učenci že naučili, ter dodatno, razširjeno analizo. Učenci naj bi zdaj razumeli kontekst in funkcijo različnih elementov na fotografiji. Ponudite jim lahko tudi dodatne informacije glede avtorjevega pristopa. Pozorni bodite na podrobnosti, iz katerih je mogoče razbrati avtorjev namen.

Pa začnimo!

Kaj je delavnica pisanja?

Pauline Guillerm, avtorica

O avtorici

Pauline Guillerm je pisateljica in igralka. Pri svojem pisanju se napaja iz terenskih raziskav, s katerimi spoznava občutljive vidike realnosti. Zanimajo jo zlasti vprašanja mladih, povezave z lokalnimi območji in posamezne usmeritve. Njene igre so izšle pri založbi Lansman Éditeur: Bleu piscine (2019; zmagovalna igra na natečaju Journées de Lyon des Auteurs de Théâtre), Acadie Ressac (2019), Les amis d'Agathe M. (2015). Več njenih iger je bilo objavljenih tudi v revijah. Njena kratka zgodba Vent(s) du large je izšla v zbirki Le Dragon Rouge pri založbi Éditions Goater (2020).

Pauline Guillerm redno deluje kot gostujoča umetnica in prejema pisateljske štipendije (festival Textes en l'air, združenje L'Image qui parle, pisateljska rezidenca v Île-de-France ...). Poleg tega v sodelovanju z različnimi organizacijami adaptira svoja besedila in besedila drugih za gledališče ter tako v skupini raziskuje »možnosti« branja naglas. Svoje pisanje in igranje dopolnjuje s tem, da spremlja skupine iz različnih okolij pri njihovem literarnem in gledališkem ustvarjanju. Ima magisterij iz književnega ustvarjanja in strokovno licenco za nadzor gledaliških vaj, poleg tega pa je zaključila več tečajev dramske igre in delavnic pisanja.

Najprej se je usposabljala za vodenje gledaliških delavnic pri vodji gledaliških delavnic Bernardu Grosjeanu na Univerzi Paris III, nato pa pri Aleph-Écriture na dvoletnem tečaju usposabljanja za vodenje delavnic pisanja. Od leta 2009 vodi delavnice pisanja, in sicer predvsem za tiste, ki se sicer ne ukvarjajo z umetnostjo. Formati teh projektov so različni, odvisno od skupin, organizacijskih ekip in trajanja. Zato je razvila tudi način zasnove in prilagajanja projektov ciljem sodelujočih organizacij. Na delavnice vedno gleda z vidika končnih besedil, naj gre za tiskano knjižico, oblikovanje fanzinov ali javna branja.

Uvod

Načini izvajanja delavnic pisanja se razlikujejo glede na posamezne projekte, toda pedagoška metoda je povsod enaka. Temelji na izkušnjah sodelujočih in raziskovanju različnih področij ustvarjanja v mirnem in pozitivnem okolju.

Delavnica pisanja, kot jo opisujemo v tem priložniku, daje prednost ustvarjanju in temelji na odnosih znotraj skupine – na delu so torej različne skupinske vrednote. Delavnica pisanja se zdi idealen način za raziskovanje tematike solidarnosti prek individualnega in skupinskega pisanja.

Še vedno pa mora biti jasno, kaj je delavnica in kaj pomeni sama dejavnost pisanja. Na ta način lahko razmišljamo o lastnih stališčih pri izvajanju delavnice, zlasti v specifičnih okvirih projekta Širimo solidarnost.

Širimo solidarnost: pustolovščina delavnice pisanja

Sodelovanje v delavnici pisanja v okviru tega projekta je v prvi vrsti pustolovščina. Gre za ustvarjalno, kolektivno, enkratno izkušnjo. Gre za način raziskovanja sveta in svojega odnosa do njega. Gre za čas in prostor, namenjen temu raziskovanju. In gre za pisanje besedila oz. sporočila, ki bo na podlagi izbranih fotografij naslovljeno na anonimnega bralca.

Prav tako je pustolovščina samo izvajanje delavnice pisanja – pustolovščina strukturiranja besedila, ustvarjanja zaupanja ter usmerjanja skupine in vsakega izmed članov skupine k ustvarjanju. Iz šestih fotografij, izbranih v okviru projekta, bodo v tej pustolovščini nastala sporočila solidarnosti, poslana anonimnim prejemnikom.

Ključnega pomena je, da za izvedbo delavnice zagotovimo pozitivno in harmonično okolje. Tako bo lahko vsak udeleženec v miru razvijal svojo ustvarjalnost in sposobnosti.

01 | Ustvarjalna pustolovščina

Začetek pustolovščine besed: pisanje pomeni zlaganje besed na papir

Za začetek je pomembno imeti v mislih, da ustvarjalno pisanje ni na noben način povezano z akademskim pisanjem. Pravzaprav pustolovščina delavnice pisanje vodi v neznano, besedo za besedo ... Daleč od pravil slovnice in pravopisa! Za preoblikovanje besedil bo vedno čas tudi v kasnejših fazah dela.

Pedagoške smernice:

- ~ Začnite z besedo kot začetnim gradivom besedila.
- ~ Zberite gradivo za ustvarjanje, nikoli ne začnite iz nič.
- ~ Sprejemajte naključja; spodbujajte presenečenja.
- ~ K ustvarjalnemu pisanju pristopajte z veseljem.
- ~ K fazam pisanja pristopajte v njihovi komplementarnosti, tako da vsaka izmed faz omogoči naslednjo.
- ~ Vsakega učenca obravnavajte kot raziskovalca, ki pri odpravi na pustolovščino besed ne ve, kaj bo odkril, a bo iz nje izšel z novimi spoznanji.

Raziskovanje: pri pisanju gre za to, da zaupamo besedam, ki bodo ustvarile besedilo

Pustolovščina delavnice pisanja ponuja prostor, v katerem lahko uživamo v pomenu, zvoku in ritmu besed. Za vsako napisano besedo se skrivajo druge besede: sorodna beseda, nasprotna beseda, komplementarna beseda, beseda, ki se rima ... Te besede vam bodo pokazale začetno smer ter vam dale perspektivo in časovni okvir.

Pedagoške smernice:

- ~ Pri pisanju napredujte z vsako besedo posebej: vsaka beseda priključuje novo besedo.
- ~ Člane skupine postavite v vlogo raziskovalcev: v besedah poiščite druge besede.
- ~ Razmišljajte o tem, kako besede zvenijo.
- ~ Predlagajte začetne besede, začetke zgodbe, začetke besedila.
- ~ Zgodba naj se sestavlja s pomočjo besed, ki si sledijo, besed, ki vzpostavljajo pripoved.
- ~ Naj pride do izraza poetika v besedilu.

Začnite s fotografijo, s temo: pisanje pomeni dati pri-ložnost videti in občutiti

Pustolovščina delavnice pisanja, pri kateri začnemo s fotografijo, nam omogoča, da se nekoliko odmaknemo, vstopimo v resonanco, ujamemo kakšno podrobnost, izpostavimo kakšen element, dopolnimo podobo, jo spravimo v gibanje ...

Pedagoške smernice:

- ~ Fotografijo uporabite kot spodbudo za pisanje.
- ~ Fotografijo uporabite kot začetek zgodbe.
- ~ Fotografijo uporabite kot razkritje pomena.
- ~ Fotografijo uporabite kot poetično orodje.
- ~ Fotografijo uporabite kot rezervoar besed.
- ~ Z besedami prikažite priklicane podobe.
- ~ Z besedami prikažite čustva, vtise.

Ponovno se podajte na potovanje: pisati pomeni prebrati svoja besedila skupini in jih nato preoblikovati

Pustolovščina delavnice pisanja ponuja prostor za branje besedil, ki so jih napisali sodelujoči. Gre torej za to, da se ponovno odpravimo na potovanje, vendar začetno gradivo pustimo ob strani. Besedila so si med seboj zelo različna, so edinstvena, in prav to je čudovito. Na koncu tega branja je mogoče predvideti novo potovanje: ponovno pisanje. Vedno je avtor besedila tisti, ki se odloči, kakšen je naslednji korak.

Pedagoške smernice:

- ~ Spodbujajte branje, ne da bi ga od sodelujočih zahtevali.
- ~ Pojasnite, da je treba besedilo poslušati v njegovi edinstvenosti in avtonomnosti; ne iščimo povezav z avtorjem, temveč to, kar sproža besedilo samo po sebi.
- ~ Zahvalite se osebi, ki je besedilo napisala, pohvalite besedilo ter izkušnjo, ki jo ponuja.
- ~ Bodite pozorni na okornost besedišča.
- ~ Pogovorite se o besedilu: Nam je bilo poslušanje všeč? Kaj nam je bilo všeč? Vedno usmerite odzive na to, kar je lepo, zanimivo, kar bogati.
- ~ Pri preoblikovanju besedil imejte v mislih objavo. Pri tem bo potrebno tipkanje besedila, spreminjanje, popravljanje tipkarskih napak, oblikovanje.

02 | Človeška pustolovščina

Skupinska pustolovščina

Pustolovščina delavnice pisanja je odvisna od skupinske dinamike, ki omogoča ukvarjanje s pisanjem. Za dovoljšno samozavest za pisanje in branje pred drugimi mora skupina resnično razvijati skupinske vrednote okoli skupne dobrobiti.

Pedagoške smernice:

- ~ Predlagajte doživetje izkušnje za raziskovanje ustvarjalne plati; svoje in tiste drugih.
- ~ Začnite graditi pozitiven odnos: do drugih in do sebe.
- ~ Da omogočite sočasen napredek skupine, omejite čas pisanja; besedila bodo daljša ali krajša, odvisno od posameznega udeleženca (kakovost besedila ni odvisna od števila besed).

Edinstvena pustolovščina

Pustolovščina delavnice pisanja omogoča tudi individualno izkušnjo. Na nadzorovan način spodbuja samoodkrivanje, krhko in iskreno izkušnjo.

Pedagoške smernice:

- ~ Vsako besedilo in vsakega učenca upoštevajte v njegovi edinstvenosti.
- ~ Poskrbite, da bodo vsi razumeli namen; nič ni »nepovezano s temo«.
- ~ Spodbujajte učence; pisanje nikoli ni obveza.
- ~ Bodite pozorni na vsakega posameznika in ponudite pomoč (pomagajte pisati, odgovorite na vprašanja, nudite podporo ...).

Pedagoška avantura

Oseba, ki sodeluje v pustolovščini delavnice pisanja:

- ~ Mora biti zainteresirana in angažirana;
- ~ Se mora zavedati skupinske dinamike in ritma delavnice;
- ~ Mora nameniti pozornost vsem in vsakomur; ni pravih ali napačnih odgovorov, nič ni »nepovezano s temo«, ni dobrega ali slabega besedila;
- ~ Mora eksperimentirati: pripravite delavnico, sami preizkusite predloge.

FOTOGRAFIJE

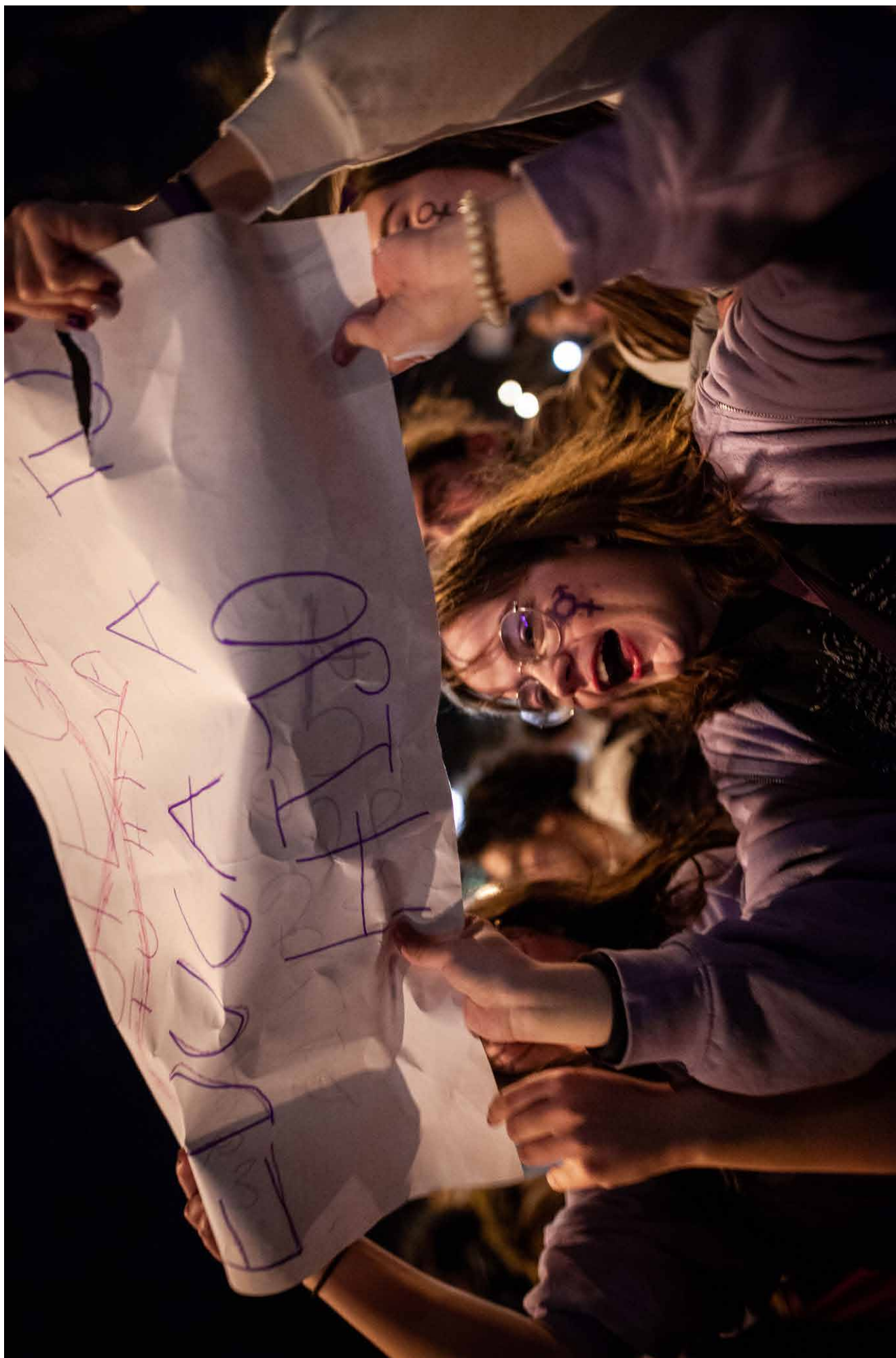

© Bruce Davidson, Magnum Photo — Pohod v Selmi, Alabama

Pa začnimo!

Elementi za analizo fotografij

Eva © Aljoša Bokan

Aljoša Bokan

Aljoša Bokan (r. 2005) je dijak četrtega letnika Srednje šole za oblikovanje in fotografijo. Živi in dela v Ljubljani, v prostem času pa se ukvarja s fotografijo in fotografskimi projekti. Njegovi najljubši tehniki sta analogna tehnika in povečevanje fotografij v temnici. Sodeloval je pri več projektih, med drugim kot direktor fotografije pri kratkem mladinskem filmu *Umetnost izbire* režiserke Barbare Makovec. Fotografiral je tudi različne dogodke, na primer mednarodni projekt YAFE (Youth work for the Earth). V mladinskem centru Mladi zmaji je pripravil dve samostojni fotografski razstavi, od katerih je ena nadaljevanje modne revije in kolekcije v okviru mladinskega projekta Raz-kroj, ki sta ju ustvarili Neža Zelnik in Luka Sonc. Na fotografiji je modna oblikovalka, ki je transspolna oseba, oblečena v svojo kreacijo iz modne kolekcije Raz-kroj.

66 PODROBNEJŠE INFORMACIJE O FOTOGRAFIJI:

Manekenka in modna oblikovalka Luka Sonc uporablja zaimsek »ona« in ime Eva. Na sebi ima obleko, ki jo je v okviru projekta Raz-kroj izdelala za modno revijo v mladinskem centru Mladi zmaji v ljubljanski Šiški. Je transspolna oseba, ki je v procesu spremembe spola. Fotografija odpira vprašanja diskriminacije transspolnih oseb v njihovem vsakdanjem življenju. Mlada oblikovalca Neža Zelnik in Luka Sonc sta navdih za modno revijo Raz-kroj dobila v naravi – v razkranju in

Vtisi

Lepota
Eleganca
Visoka moda
Spol
Identiteta
Ženska
Transspolna oseba
Moda
Oblikovanje
Moč

Pomembni vizualni elementi

Ženskost/moškost
Poziranje modela
Srednji plan
Tema/svetloba
Modna oblačila
Oblika in barva manšete
Oder
Nasprotja med eleganco modela in zapuščenim prizoriščem

Možne teme

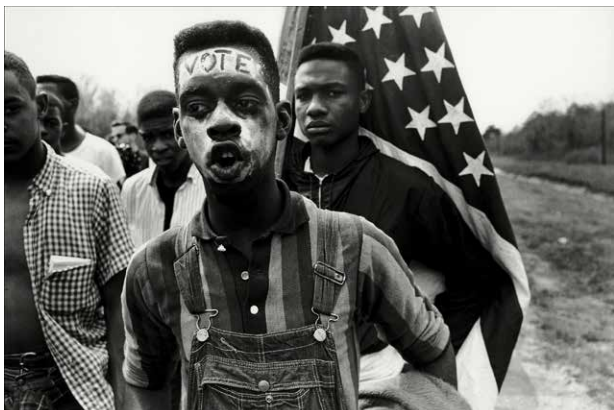
Spol
Vloga oblačil pri oblikovanju identitete
Spolna identiteta
Enakost
Spolna diskriminacija
Diskriminacija transspolnih oseb
Recikliranje
Modne revije

Vprašanja

Oblika: kako učinek nasprotnega kota vpliva na naše dožemanje lika?

Vsebina: kakšno vlogo imajo oblačila pri oblikovanju identitete?

ponovnem porajanju življenja. Starim oblačilom sta vdihnili novo življenje, ki je zacvetelo na modni pisti ter – v posebej organizirani fotografski seansi Aljoše Bokana – tudi na zapuščenem mestnem območju. „

Pohod v Selmi, Alabama

Objavljena v knigi *Time of Change: Civil Rights Photographs 1961 – 1965* (Los Angeles: St Ann's Press, 2002)

© Bruce Davidson, Magnum Photo

Bruce Davidson

Bruce Davidson se je rodil leta 1933 v Chicagu. Leta 1949 je osvojil prvo nagrado na Kodakovem državnem srednješolskem tekmovanju. Leta 1955 je diplomiral na univerzi Yale, njegov doktorat o zakulisju ameriške nogometne ekipe pa je bil objavljen v reviji *Life*.

Nato se je zaradi služenja vojaškega roka za dve leti preselil v Pariz, kjer je ustvaril svoj prvi fotografski motiv, *Vdova z Montmartra*, ki ga je pokazal Henriju Cartier-Bressonu. Hkrati se je kot svobodni fotograf zaposlil pri reviji *Life*. Leta 1958 se je pridružil agenciji Magnum, za katero je ustvaril zgodbo *The Dwarf* («Palček») o osamljenem klovnu v potujočem cirkusu. Leta 1961 se je kot modni fotograf zaposlil pri reviji *Vogue*, kjer je ostal tri leta. Istega leta se je začel ukvarjati z bojem temnopoltnih Američanov za državljanske pravice, naslednje leto pa je prejel Guggenheimovo štipendijo za študij v New Yorku, Chicagu in na ameriškem jugu. Te fotografije so zdaj zbrane v zbirki *Time for Change* («Čas za spremembe»), ki je izšla leta 2002. Na to temo je leta 2007 v fundaciji Henri Cartier-Bresson organizirana tudi razstava.

66 PODROBNEJŠE INFORMACIJE O FOTOGRAFIJI:

Že kmalu sem se odločil, da ne bom kupoval teleobjektivov. Nisem želel biti več kot meter in pol oddaljen od protestnikov in policistov, ki sem jih fotografiral na ulicah. Želel sem si biti skoraj na fotografiji [...]. Bil sem blizu in bil sem hiter. Moral sem biti hiter, da sem bil vedno en korak pred aretacijo. Ves čas, ko sem spremljal ta boj, sem imel občutek, da sem del nečesa, ne pa opazovalec. Tu gre vedno za instinkt in mislim, da mi je moj dobro služil. „

Vtisi

Boj
Prepričanje
Napetost
Nepravičnost
Jeza
Povezanost
Moč

Pomembni vizualni elementi

Črno in belo
Prikaz gibanja
Bližnji plan
Pogledi fotoaparata
Ameriška zastava
Razlike med ospredjem in ozadjem
Beseda VOTE («GLASUJ»)

Možne teme

Glasovanje
Rasizem
Mladi
Boj za enakost
Svoboda
Pravice
Priznanje
Demonstracije
Slogan

Vprašanja

Oblika: zakaj se je fotograf odločil tako približati enemu od demonstrantov?

Vsebina: ali je ta fotografija iz leta 1965 danes še vedno aktualna?

22. marca 1965 se je 300 demonstrantov za državljanske pravice peš odpravilo iz Selme v Alabami do stavbe alabamske državne uprave v glavnem mestu Montgomeryju. Nasprotovali so lokalnim institucijam, ki so Američanom afriškega porekla preprečevale registracijo za volitve. Tri dni pozneje se je pred upravno stavbo zbralo več kot 25000 ljudi, ki so prisluhnili govoru Martina Luthra Kinga mlajšega in izročili peticijo guvernerju Georgeu Wallaceu, ki se je zavzemal za segregacijo.

Šlo je že za tretji pohod tisto leto. Prvi je bil organiziran 7. marca, ko sta državna in okrožna policija ovirali in nato napadli demonstrante na mostu Edmunda Pettusa v Selmi. Dva dni pozneje je Martin Luther King mlajši vodil svečan pohod čez most s kratko molitvijo, nato pa so mu vročili sodno odredbo, s katero je bil dogodek prepovedan. Vsi trije pohodi, vključno s krvavim spopadom na mostu Edmund Pettus, so bili zelo odmevni, celotna država je postala pozorna na pravice volivcev na jugu. Zgrožen nad dogodki je predsednik Lyndon B. Johnson 15. marca v zveznem kongresu predstavil predlog zakona, ki je bil kasneje poimenovan Zakon o pravicah volivcev. To je bil eden najučinkovitejših zakonov o državljskih pravicah, kar jih je bilo kadar koli sprejetih v ZDA. Leta 1960 je bilo v Alabami registriranih 53000 temnopoltnih volivcev, leta 1990 pa že desetkrat več.

Planet Volk © Dante Farrisella

Dante Farrisella

Dante Farrisella (r. 1956) je fotograf, ki se ukvarja z medkulturnostjo in zaščito človekovih pravic. Je avtor številnih razstav in filmov s socialno tematiko:

- ~ *Between Us* («Med nami»), projekt, ki ga je financirala fundacija Cassa di Risparmio Modena
- ~ *Women of Africa* («Ženske Afrike»), za pokrajino Modena
- ~ *Work is for the man, Modena's artisan village* («Delo je za človeka, rokodelska vas v Modeni»)
- ~ *Every day like this – chronicles of daily violence against women* («Vsak dan enako – zapisi o vsakodnevnem nasilju nad ženskami»), za občino Modena
- ~ *The law (is not) the same for everyone* («Zakon (ni) enak za vse»), dokumentarni film o institucionalnem rasizmu.

Pri svojih fotografskih raziskavah izhaja iz gledališča in jih razvija v odkrivanje posameznika in okolja s pomočjo interakcije med fotografom in subjektom.

Vtisi

Odvisnost
Interpretacija vloge
Odnos med negovalcem in bolnikom
Uprizarjanje

Pomembni vizualni elementi

Škatle z zdravili v ospredju
Mreža za lase
Miza
Črno ozadje

Možne teme

Duševno zdravje
Zdravila
Sobivanje
Omejevanje gibanja
Prikrajšanost
Sodna prepoved

Vprašanja

Oblika: kateri elementi so v ospredju fotografije?
Vsebina: kako se lahko odzovemo na težave z duševnim zdravjem?

“ PODROBNEJŠE INFORMACIJE O FOTOGRAFIJI:

Predstava, ki je nastala med festivalom MAT (teden duševnega zdravja) v Modeni leta 2023, prikazuje odnos med negovalko in oskrbovancem, zlasti z vidika predpisovanja zdravil in terapij za duševno zdravje. Festival MAT organizirata društvo Social Point Carpi in Kulturno združenje Appena Appena skupaj z uporabniki in vodji oddelka za duševno zdravje lokalnega zdravstvenega doma v Modeni. ”

Uvožena puščava © Bojan Mrđenović

Bojan Mrđenović

Bojan Mrđenović (r. 1987) je diplomiral iz umetnostne zgodovine in informatike na Fakulteti za humanistične in družbene vede v Zagrebu (2012). Diplomiral je iz kinematografije na Akademiji za dramsko umetnost (2015), kjer zdaj opravlja delo profesorja fotografije na oddelku za kinematografijo. Je tudi direktor fotografije in fotograf. Pri svoji umetniški praksi se ukvarja s političnimi temami, človekovimi potrebami in socialnimi pravicami.

Vtisi

Čudenje
Zmedenost
Zaskrbljenost
Lepota pokrajine
Abstrakcija
Sanje

Pomembni vizualni elementi

Barvni odtenek (modra)
Oblaki
Veje, ki se vijajo iz vode
Brez obzorja in brez prisotnosti ljudi
Teksture/materiali
Razmerja in dimenzija

Možne teme

Domišljija
Vizualne informacije vs. znanje/kontekst
Predsodki in domneve
Uničevanje okolja
Naravno in umetno
Okolje, ekologija, trajnostnost

Vprašanja

Oblika: kakšne občutke vzbuja odsotnost globinske ostrine?

Vsebina: kako se lahko z razumevanjem konteksta spremeni naše zaznavanje?

“ PODROBNEJŠE INFORMACIJE O FOTOGRAFIJI:

Pokrajina je ustvarjena iz sadre, ki nastaja kot stranski proizvod pri proizvodnji gnojil v največji industrijski tovarni na Hrvaškem. Za proizvodne namene so pridobivali fosfor iz uvoženega afriškega peska, pri čemer je kot stranski proizvod nastajal mulj iz sadre. V 30 letih so na tem mestu sredi naravnega rezervata odložili več kot 6 milijonov ton mulja. Gnojila se uporabljajo za spodbujanje naravne rasti, po drugi strani pa je rezultat njihove proizvodnje pusta, spremenjena pokrajina.

Tovarna gnojil porabi 1/4 celotnega plina, porabljenega na Hrvaškem. Gnojila se uporabljajo v kmetijstvu, zato je tovarna pomembna za proizvodnjo hrane v tej državi, zagotavlja pa tudi delovna mesta za lokalno prebivalstvo. Z njo so povezani vsi vidiki življenja lokalne skupnosti, saj dobesedno in simbolično mestu prinaša hrano. Na drugi strani pa povzroča veliko ekološko škodo. „

© Agnieszka Sadowska

Agnieszka Sadowska

Agnieszka Sadowska je novinarska fotografinja in fotoreporterka. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je bila urednica fotografije pri tedniku *Plus* in že skoraj 30 let dokumentira družbene in kulturne dogodke v časopisu *Gazeta Wyborcza* v Białystoku. Med drugim je dobitnica nagrade župana mesta Białystok ter finalistka natečaja Grand Press Photo leta 2023.

Vtisi

Strah
Žalost
Nemoč

Pomembni vizualni elementi

Slikanje
Drevesa
Ljudje
Obrazi
Kovina
Bodeča žica

Možne teme

Človekove pravice
Humanitarna kriza
Državljanstvo
Evropska unija

Vprašanja

Oblika: zakaj se zdi, da so ljudje na fotografiji v ozadju?
Vsebina: kako lahko gradnja zidov na mejah vpliva na osebno svobodo?

“ PODROBNEJŠE INFORMACIJE O FOTOGRAFIJI:

Ljudje na fotografiji za zidom so begunci, ki poskušajo zbežati z vojnih območij in konfliktov ali pa preprosto iščejo boljše življenje v Evropski uniji. Številni med njimi med večdnevni prebivanjem v gozdovih na nizkih temperaturah, brez zavetja pred mrazom, dežjem ali vetrom (spiyo na golih tleh) ter brez hrane, vode in zdravil zbolijo. Begunci, ki jim uspe prečkati zeleno mejo na poljsko stran, plezajo po zidu, skačejo z njega in si pri tem pogosto zlomijo noge. Nato jih ulovijo poljski mejni policisti in jih odženejo nazaj v Belorusijo, kjer niso varni. Številni poljski aktivisti jim poskušajo pomagati s hrano, vodo in oblačili ter jih v sodelovanju z

zdravniki in reševalci zdraviti. Na fotografiji so ljudje, ki želijo prečkati zid, vendar tega ne morejo storiti zaradi poljskih stražarjev, ki varujejo mejo. Fotografinja je fotografijo posnela, da bi prikazala razmere ob meji in razkrila resnico o humanitarni krizi na tem območju. „

Hartas (Naveličane) © Julieta Dorin

Julieta Dorin

Julieta se je rodila v Parizu, kasneje se je izobraževala v Buenos Airesu, trenutno pa živi v Madridu. Fotografijo je začela študirati na Mestnem inštitutu za fotografsko umetnost in avdiovizualne tehnike (IMDAFTA), leta 2008 pa je končala nadaljevalni tečaj dokumentarne in novinarske fotografije pri Združenju grafičnih novinarjev Argentinske republike (ARGRA). Tik pred tem, leta 2007, je pridobila naziv višjega novinarskega tehnika pri inštitutu Taller, Escuela, Agencia (TEA). Leta 2015 je na Univerzi v San Martinu (UNSAM) diplomirala iz avdiovizualne komunikacije. Od leta 2020 živi v Madridu in dela v filmski industriji.

66 PODROBNEJŠE INFORMACIJE O FOTOGRAFIJI:

Mednarodni dan žensk. Besedilo na napisu: Educa a tu hijo (»Izobrazí svojega sina«). Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije naj bi eno od oblik nasilja v svojem življenju doživeli dve od treh žensk. Zgodovinsko gledano se je feminizem vzpostavil kot odziv žensk in oseb, ki se identificirajo kot ženske, na sistematično zatiranje s strani patriarhata in družbenega (ne)reda, ki ga je ta vzpostavil. Danes se moramo nujno še naprej bojevati za javni prostor, v katerem opozarjamo na smrti, izginotja in nasilje nad nekaterimi izmed nas. Kot piše v manifestu komisije 8M madridskega feminističnega gibanja: »Me smo migrantke, tiste, ki smo rasizirane, tiste črne in rjave. Smo transspolne, interspolne in nebinarne, smo homoseksualne in biseksualne, smo matere in babice, smo enostarševske družine, smo odpadniške družine, smo odpadnice družine. Smo dnevne delavke,

Vtisi

Boj
Feminizem
Protestiranje
Jeza
Odgovornost
Ogorčenje
Euforia

Pomembni vizualni elementi

Vzkliki
Znaki
Obrazi
Vijolična barva
Napis

Možne teme

Fotoreportaže
Predstavljanje manjšin in oporečnikov
Razumevanje fotografij na podlagi ideologije
Fotografije so ustvarjene, ne pa posnete

Vprašanja

Oblika: kako so s kadriranjem prizora poudarjeni občutki, ki jih izraža množica?

Vsebina: kako se lahko na demonstracijah predstavlja feminizem?

gospodinske delavke in negovalke, čevljarke, čistilke v bolnišnicah, socialno-varstvene delavke, tekstilne delavke in stiski in vse stavkajoče ženske. Tiste, ki potrebujemo nego, pripravnice, voznice, tiste avtonomne – lažno ali resnično. Me smo prostitutke. Me smo tiste nedokumentirane, izgnane, izseljene, žrtve trgovine z ljudmi ter izkoriščanja na področju skrbstva, kmetijstva, tekstilne industrije in spolnega izkoriščanja. Smo študentke, brezposelne, upokojenke in gospodinje. Me smo tiste, ki smo kriminalizirane, ker se borimo, in tiste, ki se ne bomo ustavile.«»

Pa začnimo!

Primer delavnice za predšolske otroke

Digitalna platforma Ersilia

Uvožena puščava © Bojan Mrdenović - 2015

01 | Opazovanje fotografije

- ~ **Oglejte si** fotografijo in naštejte elemente, ki so na njej: oblaki, veje, sence vej, voda ...
- ~ **Bodite pozorni** na glavni barvni odtenek – modro barvo neba in morja.
- ~ **Odtenki modre** barve so bolj ali manj intenzivni: nebo je temnejše, voda je zelo bistra. Meja med njima je zabrisana, obzorje ni povsem razvidno.
- ~ **Opozorite učence** na veje. Ali lahko presodijo, kako velike so? Da bi lahko določili njihovo velikost, bi morali imeti na fotografiji »referenco«: nek element za primerjavo, katerega dimenzije so splošno znane, na primer človeka.
- ~ **Da bi jih spodbudil k razmišljanju**, je fotograf v objektiv ujel skrivnostno podobo: ne poznamo ne velikosti pokrajine ne njene lokacije. Obzorja ni videti nikjer. Na levi strani fotografije se iz oblakov presenetljivo dvigajo veje! Kakšen učinek ima to?

02 | Čas za domišljijo, čas za razumevanje

- ~ **Učenci naj opišejo**, kakšna čustva ali vtise v njih vzbuja ta fotografija. Spokojnost, mehko, občutek, da sanjajo, strah pred praznino ... Poudarite, da te občutke vzbujajo vizualni elementi na fotografiji.
- ~ **Predstavljajte si**, kako je videti ta skrivnostni kraj. Pokrajina, kjer so ljudje izginili, prostor, ki ga bodo kmalu naselile nadnaravne sile ...
- ~ **Preberite sporočilo fotografa** o fotografiji. Ta pokrajina se nahaja v bližini tovarne za proizvodnjo gnojil. Gre za bazen vode, čez katerega so bili odloženi tovarniški odpadki.
- ~ **Izpostavljanje** kontrasta: ta podoba, ki na prvi pogled prikazuje sanjsko pokrajino, je posledica zelo realnega človeškega posega, ki je poguben za okolje. Fotograf želi pokazati, da se naš pogled nanjo lahko spremeni, ko spoznamo kontekst. Ali so se po tem pojasnilu občutki otrok spremenili? Kako se odzivajo na to?

03 | Ustvarjajmo!

Potrebščine:

- List papirja formata A4 za vsakega udeleženca; izrezek fotografije z nebom za vsakega udeleženca; pripomočki za risanje in barvanje (črnila, krede, barvice, čopiči, žigi itd.); lepilo, lepilni trak ali magneti.
- **Pred začetkom vaje** si vzemite čas in opazujte razlike v konsistenci neba in vode. Obrisi oblakov se zabrišejo in zlijejo med seboj, v ospredju pa voda ustvarja razpokano površino, kot bi se ob stiku s peskom trgala. To je zaradi ostankov, ki jih je pustil mulj iz sadre.
- **Pedagoški izzivi:** spoznavanje fotografovega pristopa, ki ustvarja pokrajine brez ozira na verodostojnost. Cilj fotografije ni vedno prikazati pravo resničnost, ampak fotografovo percepcijo resničnosti.

Za otroke pripravite praktično dejavnost v dveh korakih.

- **01 | Med otroke razdelite** liste A4 in jih prosite, da jih vodoravno prepognejo. Na spodnjo polovico narišite ali naslikajte pokrajino.
- **Navodila:** pokrajina mora vsebovati žive elemente (morje z ribami, travnik s cvetjem, bujen gozd ...) in zavzemati celotno površino polovice lista – obzorje ne sme biti vidno!
- **02 | Vsakemu otroku dajte** izrezek neba s fotografije, ki naj ga prilepijo na zgornji del lista. Vsak otrok bo dobil svojo sanjsko pokrajino! Pare neba in pokrajine lahko pritrдите tudi na tablo.

Pa začnimo!

Primer delavnice za osnovnošolske otroke

Digitalna platforma Ersilia

Pohod v Selmi, Alabama - 1965
Objavljena v knjigi *Time of Change: Civil Rights Photographs 1961 – 1965* (Los Angeles: St Ann's Press, 2002)
© Bruce Davidson, Magnum Photo

01 | Opis fotografije

- ~ Skupaj z otroki **opišite fotografijo**: izpostavite kontrast med črno in belo barvo, prisotnost več moških, dejstvo, da so fotografirani med hojo.
- ~ **Opozorite jih** na majhno razdaljo med fotoaparatom in mladim fantom, glavnim junakom, ki je fotografiran v bližnjem planu. Fotograf je blizu demonstrantom, z njimi. Strinja se z njihovimi zahtevami.
- ~ **Bodite pozorni** na razlike med fantom v ospredju in tistimi v ozadju. Gledajo v fotografa. Fant v ospredju gleda naravnost predse. Na njegovem čelu je z velikimi črkami napisana beseda VOTE (»GLASUJ«).

02 | »GLASUJ!« črno-beli slogan

- ~ **Pogovorite se** o tem, kaj je slogan, in izpostavite kratkost in jednatost besedila, ki mora vzbuditi pozornost.
- ~ **Predstavite kontekst**: fotografija je bila posneta v Združenih državah Amerike med demonstracijami za volilno pravico za afroameriško prebivalstvo v šestdesetih letih prejšnjega stoletja.
- ~ **Otroke vprašajte**, zakaj se je protestnik odločil napisati slogan na svoj obraz. Kako to še okrepi moč sporočila? S tem, ko si je zahtevo napisal na kožo, jo je fant neločljivo povezal s samim seboj.
- ~ **Opozorite** na to, da ima demonstrant obraz pobarvan z belo barvo. S tem izraža jasno sporočilo. S tem, ko si s čela odstrani belo barvo, belcem jemlje privilegij, da so edini, ki imajo volilno pravico.

Pa začnimo!

Primer delavnice za srednješolske otroke

Digitalna platforma Ersilia

Eva © Aljoša Bokan
Projekt »Raz-kroj« - 2023

01 | Varljivi kodi

- **Vzemite si čas in si v miru oglejte** Evo Sonc, protagonistko slike. Opazujte izraz na njenem obrazu in njeno držo. Izpostavite tisto, kar nas preseneča: androginost manekenke.
- **Opišite njeno oblačilo:** s katerim delom oblačila ohranja spolno dvomnost?
- **Z mladimi se pogovorite** o telesih manekenk. Oblikovalci in modne hiše imajo veliko svobode pri ustvarjanju oblačil, vendar se telesa manekenk in manekenov običajno skladajo s standardiziranimi kodi ženskosti in moškosti.
- **Vprašajte** mlade, kakšni so ti kodi? V kakšnem smislu jih Eva Sonc spoštuje oziroma zavrača?

02 | Igra s kontrasti

- **Osredotočite se** na okolico. Mladim povejte, da je fotograf želel oživiti zapuščena mestna območja.
- **Opazujte**, kako takšna kulisa ruši naša pričakovanja. Z modnimi revijami običajno povezujemo razkošje.
- **Poudarite**, da ta fotografija uporablja kontraste: moško oblačilo/ženski dodatki, razkošje modnega sveta/zapuščen prostor. Poudarite, da prazna okolica še poudari edinstvenost Eve Sonc in da njena postava še bolj izstopa.
- **Opozorite** na rahlo nižji kot posnetka, zaradi česar je telo Eve Sonc videti impozantno, suvereno in ponosno. Omenite tudi, da pri tem posnetku dvignjeni del, na katerem pozira model, bolj spominja na modno pisto.
- **Z mladimi se pogovorite** o teh elementih. Eva Sonc odločno poudarja svoje posebnosti. Z izbiro prizorišča in posnetka ji jih pomaga izraziti tudi fotografija.

03 | Kodi vplivajo na naša stališča

- **Z mladimi se pogovorite** o tem, da na to, kako gledamo na telesa, vplivajo različni kodi in vzorci, ki določajo standarde lepote, ženskosti in moškosti ... Kateri so ti kodi?
- **Opozorite na to**, da vsaka kultura potrebuje vzorce: ti niso nujno negativni, ampak pomagajo ljudem, da se povezujejo, da se organizirajo v družbi, da se približajo drugim kulturam ...
- **Vprašajte se** o vlogi podob pri širjenju ali izpodbijanju teh vzorcev.
- **Začnite razpravo** o tem, kako ti kodi vplivajo na naše vsakdanje življenje? Katere kode bi bilo treba ohraniti, o katerih pa ponovno premisliti?

Pa začnimo!

Primer delavnice: vodenje fotografske delavnice

Primer fotografske delavnice za otroke in mlade.

V vsakem odstavku je predstavljenih nekaj možnih predlogov.

Potrebna oprema:

- Fotoaparati (ali mobilni telefoni)
- Tiskalnik ali katera koli druga naprava, ki omogoča tiskanje fotografij
- Pripomoček za pritrdjevanje fotografij (lepilo, magnet ...)

01 | Analiza fotografskih serij: ležeči vs pokončni format

Mladim predstavite fotografiji »Uvožena puščava« Bojana Mrdenovića in »Pohod iz Selme, Alabama« Brucea Davidsona.

- **Povezavi na spletni strani z več informacijami:**
<https://www.magnumphotos.com/newsroom/society/bruce-davidson-selma-marches/>
<https://bojanmrdenovic.com/imported-desert/>
- **Z udeleženci analizirajte fotografije**, pri čemer se osredotočite na kader (bližnji ali široki plan), lokacijo, položaj oziroma gibanje protagonistov. Opredelite, na kakšen način te fotografije tvorijo serijo: enotne lokacije, osebe na fotografijah, dogodki, estetika (črno-bela ali barvna, kompozicija ...).
- **Pogovorite se** o pojmih »kader« in »izven kadra« ter udeležence pozovite, naj si predstavljajo, kaj se dogaja izven dela resničnosti, ujetega na fotografiji. Pogovorite se o tem, zakaj je fotograf izbral prav ta položaj fotoaparata?
- **Vprašajte mlade:** Ali je fotograf iskal najboljšo lokacijo? Je posnetke pripravil vnaprej ali so nastali na kraju samem?

02 | Sestavljanje serije: pokončen vs ležeč format

Navodila:

- **Naredite serijo desetih fotografij.** Možne teme so npr. okoliške pokrajine ali portreti lokalnih prebivalcev.
- **Pogovorite se o omejitvah**, npr. raziščite lokacijo, vnaprej razmislite o situacijah za fotografiranje, ljudi, ki jih želite fotografirati, prosite za soglasje.
- **Udeležence delavnice razdelite** v skupine po 3–4 osebe glede na vrsto serije, ki so si jo izbrali. Vsaka skupina naj ima dva tedna časa za fotografiranje.

Spoznavanje s fotoaparatom:

- **Razdelite fotoaparate** med skupine. Dajte jim dovolj časa, da spoznajo osnovne funkcije fotoaparata.
- **Mlade pozovite**, naj se fotografirajo v različnih kadrih (bližnji plan, ameriški plan, splošni plan), pri čemer naj se premikajo in pozirajo v različnih položajih ter z več ali manj svetlobe ...

Skupinske povratne informacije

Vsaka izmed skupin naj si vzame čas, da drugim udeležencem predstavi fotografije, ki jih je posnela.

- ~ **Elementi, ki jih je treba predhodno pojasniti:** razlogi za izbiro določene teme, zadeve, ki so jih opravili pred začetkom fotografiranja, težave in nepredvideni dogodki, na katere so naleteli, morebitna razdelitev nalog v skupini. Pojasnijo naj tudi izbiro kompozicije, položaj fotoaparata, morebitne povezave med posameznimi fotografijami.
- ~ **Po končani predstavitvi** vsake skupine se pogovorite o koherentnosti serije, o dobrih platih izvedbe ter o možnostih za izboljšave.
- ~ **Skupinska razprava:** Kakšni so odzivi mladih? Ali so jih kakšne fotografije iz predstavljenih serij navdušile? Ali so opazili kakšne elemente, ki se ponavljajo?

03 | Izstopimo iz okvira!

Vsaka izmed skupin udeležencev naj po zgornjih navodilih fotografira še drugo lokacijo po lastni izbiri (njihov dom, javni prostor, poslovne prostore ipd.). Možne teme so npr:

- 01 | Neznani, prazni ali zapuščeni prostori
 - 02 | Zborovanja ali drugi javni dogodki
 - 03 | Portreti ljudi, ki pripadajo isti skupini (sodelavci, družina ...)
- ~ **Teme za razpravo:** kateri izzivi se pojavljajo pri novih navodilih? Kako spodbujajo spoznavanja novih ljudi in srečevanja z njimi?

Razstava

Vsaka skupina predstavi svoje serije fotografij in si ogleda serije drugih skupin po enakem postopku kot pri prvi skupni razstavi.

Katerih pet fotografij je najbolj pritegnilo pozornost udeležencev? Katere se jim zdijo pomembne, presenetljive? Katere bi radi videli na razstavi?

Končni izbor naredi vodja delavnice v sodelovanju z udeleženci.

- ~ **Pogovorite se o tem, kako si želijo predstaviti fotografije:** kako jih bodo obesili, kako naj bo njihova serija razstavljena (klasično, v linearnem zaporedju, v kakšni posebni obliki, vrstni red ogleda ali brez določenega vrstnega reda ...).
- ~ **Pred javno predstavitvijo** za vsako serijo napišite predstavitveno besedilo in dodajte opise fotografij (avtor, naslov, leto).

Pa začnimo!

Trije primeri delavnic pisanja

Nastasia Paccagnini, avtorica

Uvod

Nastasia Paccagnini kot umetnica

Nastasia je pevka, avtorica besedil, glasbenica in pridružená umetnica organizacije Compagnie Explorations Écofantastiques. Je samouka umetnica z brezmejno domišljijo, zato pripoveduje zgodbe in izumlja nove svetove, ki nas popeljejo iz vsakdanjega življenja, nas preizprašujejo in spodbujajo k sanjanju. Svojo zvočno krajino razvija v glasbenem projektu Crenoka, univerzumu, ki ga v različnih oblikah in sodelovalnih projektih razvija že od leta 2018.

Leta 2021 je Nastasia, ki jo zanimajo ekološka vprašanja in podnebne spremembe, svoje raziskovanje popeljala še korak dlje. Na spodbudo svoje prijateljice Audrey je odkrila avtorico Donno Haraway in njen esej *Staying with the Trouble* (»Vztrajati s težavami«; 2016). Navdihnil jo je, da se je poglobila v vprašanje človeka in njegovega mesta v pripovedih oziroma v to, kako artikulirati naš odnos do planeta in obenem vzpostaviti nove sodelovalne narative, da si bomo lahko zamislili svet prihodnosti. Nastal je nov projekt, ki se imenuje Planète Corail (ilustrirana glasbena zgodba za starejše od 6 let).

Nastasia skupaj s tremi prijatelji knjigararji ustvarja tudi podkast Outrages, oddajo, posvečeno queer in feministični literaturi, katere cilj je s pomočjo knjig in stripov spodbujati razmišljanje o spornih temah. Podkast Outrages vodijo Manon, Morgane, Helène in Nastasia.

Nastasia Paccagnini kot guvernica

Nastasia od leta 2020 na podlagi svojih izkušenj s programom Francos Éduc (Francofolies de La Rochelle) vodi delavnice pisanja pesmi v francoščini in/ali angleščini. Sodeluje z najrazličnejšimi posamezniki in skupinami, tudi s tistimi, ki morda nimajo dostopa do kulture: dnevnimi centri, šolami, domovi za starejše, mladimi iz ranljivih socialnih okolij, bolnišnicami, gibalno oviranimi osebami, socialnimi domovi ... Njen cilj je ponuditi delavnice, na katerih se lahko vsakdo svobodno izraža in doživi trenutek katarze: osvoboditi se s pisanjem in petjem!

Nastasia sodeluje tudi z organizacijo Jeunesses Musicales de France, v sklopu katere vodi delavnice in usposabljanja za učitelje in učence.

Pred začetkom

Delavnice pisanja potekajo v treh ločenih fazah.

01 | Prvi del, imenovan »razglednica«, je skupen vsem delavnicam in traja približno: **≈ eno uro**
V tej fazi boste z učenci obravnavali naslednje teme:

- ~ Zgodovina razglednice: kdaj je bila izumljena in zakaj?
- ~ Kaj pomeni pisanje »majhnega obsega«?
- ~ Kdo je prejemnik in kako nagovarjati neznane osebe?
- ~ Nato skupaj določite temo pisanja (kot primer bomo obravnavali temo »solidarnost«).

02 | Nato se osredotočite na obliko. V ta namen lahko z učenci opravite tri vrste delavnic pisanja, ki trajajo približno: **≈ eno uro (ali dve, če imate čas)**

- ~ Delavnico enostavnega pisanja;
- ~ Stripovsko delavnico (en ali dva okvira z risbo in besedilom, kolaž);
- ~ Delavnico pisanja haikujev ali pesmi, pri čemer lahko besedilo tudi uglasbite).

03 | V zadnji, tretji fazi lahko pisanje spremenite v sodelovalni proces. Vaje lahko prilagodite glede na lastno metodologijo. Za izvedbo delavnice pisanja z mladimi sta potrebna razumevanje in pedagoška podpora, v kateri mora vsak sodelujoči imeti svojo vlogo. Ne pozabite, najpomembnejše je, da se zabavate!

Cilji delavnice

- ~ Spodbujanje ustvarjalnosti in samoizražanja s pisanjem edinstvenih sporočil;
- ~ Razvijanje empatije in medosebne povezanosti: s pisanjem neznancu lahko udeleženci razvijajo svojo empatijo, saj si morajo zamišljati odziv osebe, ki bo prejela sporočilo. Na ta način lahko bolje razumejo izkušnje in perspektive drugih ljudi;
- ~ Odkrivanje novih tem in širše razmišljanje o edinstveni izkušnji (drugače kot pri običajnem pisanju);
- ~ Razmislek o družbenih vprašanjih, enakosti in spoštovanju drugih ob sočasnem učenju pisnega in ustnega izražanja ter razvijanju sposobnosti pritegovanja pozornosti;
- ~ Razvijanje spretnosti kritičnega mišljenja;
- ~ Spodbujanje spoznavanja kultur: s pošiljanjem razglednic neznancem iz različnih regij oziroma držav lahko udeleženci odkrivajo nove kulture in tradicije;
- ~ Razvijanje veščin pisanja in risanja v zabavnih delavnicah;
- ~ Krepitev samozavesti: z deljenjem svojih del z drugimi učenci in izmenjavo/prejemanjem konstruktivnih povratnih informacij lahko mladi avtorji in umetniki razvijejo samozavest in se počutijo bolj sproščeno v izbranem mediju.

Tema solidarnosti ... In še veliko več!

Kot navdihujoč primer za vaje in delavnice je avtorica izbrala temo solidarnosti. Vendar pa se morate zavedati, da delavnice pisanja omogočajo obravnavo številnih raznolikih in privlačnih tem.

Tema solidarnosti je lahko izhodišče, še zdaleč pa ni edina možnost: vsakega mladega pisca spodbujajte, da razišče tudi druge teme. To so lahko na primer:

- ~ Boj proti rasizmu
- ~ Enakost spolov
- ~ Zeleni prehod
- ~ Duševno zdravje in dobro počutje
- ~ Boj proti diskriminaciji
- ~ Vojne in mednarodni konflikti

01 | Razglednice: skupni medij

1 ura

Ta del delavnice je skupen vsem delavnicam pisanja.

Uvod

Za začetek lahko prebijete led tako, da se sprehodite okoli mize ter prosite vse udeležence, da se predstavijo in povedo, kaj pričakujejo od delavnice (če gre za skupino najstnikov oziroma odraslih). Po uvodni predstavitvi udeležencev je čas, da začnemo!

01 | Zgodovina · Iznajdba razglednic

15 minut

Za začetek delavnice lahko udeležence vprašate:

Kdaj so bile po vašem mnenju izumljene razglednice in na kakšen način so prispevale k spremembam v načinu komuniciranja?

- ~ Razglednice so izumili v 1870-ih letih v Nemčiji
- ~ Novost: hitra, vizualna in učinkovita oblika komunikacije

Kakšni načini pisnega komuniciranja so obstajali pred razglednicami?

- ~ Na roko napisana pisma
- ~ Telegrami (izumljeni v 30-ih in 40-ih letih 19. stoletja)

Kakšna je razlika med razglednico in ročno napisanim pismom?

Ročno napisano pismo

- ~ Potrebna je kuverta
- ~ Napisati je mogoče več strani sporočila
- ~ Cena: ročno napisana pisma so bila dražja (ker so bila težja)

Razglednice so bile zasnovane tako, da so bile preprostejše, krajše in cenejše od pisem. Pošiljati jih je bilo mogoče brez kuvert, bile so vnaprej opremljene z žigi, zaradi majhne velikosti pa jih je bilo lažje razvrščati in usmerjati, zato so bile dostavljene hitreje kot tradicionalna ročno pisana pisma.

Razglednice

- ~ Način vizualne komunikacije: pokrajina, risba, turistična promocija ... Omogočile so povsem nov način umetniškega izražanja!
- ~ Krajši in učinkovitejši način komuniciranja
- ~ Nižja cena

Raziščete lahko tudi zgodovino uporabe razglednic med vojnami – razglednic brez znamk, ki so družinam omogočale brezplačno dopisovanje z vojaki na bojiščih.

02 | Oblika · Jedrnatost pri pisanju razglednic

15 minut

Pomembno je pojasniti, kaj pomeni format »razglednice«: razglednice ni mogoče pisati na enak način kot romana, pesmi, kratke zgodbe in podobnega! Zato se morate znati izražati v krajši obliki. Od vas je odvisno, koliko svobode želite dati svojim učencem.

Začnete lahko z naslednjimi vprašanji:

- ~ Kaj menite o formatu razglednice?
- ~ Ali ste že kdaj napisali kakšno? Če da, komu?
- ~ Ali ste jih napisali na tradicionalen način? Ali ste kaj narisali?
- ~ Postavite lahko tudi vprašanje, kdaj so jo napisali (med počitnicami ali kar tako?) ...
- ~ ... in predvsem, zakaj.
- ~ Prejemnik: komu običajno napišemo razglednico?

Razglednico pogosto napišemo, ker na nekoga mislimo ali da bi nekomu povedali, kje smo ali kako se počutimo, ali pa mu celo sporočili kakšno novico. Na naši delavnici bodo učenci pisali neznani osebi ...

- ~ Kako bodo naslovili to osebo?
- ~ Kaj želijo povedati?

03 | Osnova · Skupna tema

30 minut

Učence pri pisanju razglednice usmerjajte tako, da jih najprej vprašate, kakšna občutja vzbudi pri njih tema solidarnosti (ali ustrezna druga tema), ter si tako zgradite besednjak.

V ta namen učence prosite, naj vam navedejo ključne besede, ki jih povezujejo s temo, in jih zapišite na tablo. Iz tega seznama lahko črplate navdih.

- ~ Nekaj primerov ključnih besed, povezanih s pojmom »solidarnost«: strpnost, enakost, medsebojna pomoč, povezave, prijateljstvo, skupnost ...

Tovrsten pristop je primeren za katero koli temo. Temo solidarnost lahko nadomestite s kakšno drugo temo, na primer zeleni prehod, enakost spolov, boj proti rasizmu in tako naprej.

Nekaj primerov vprašanj, ki jih lahko zastavite učencem v pomoč pri razmisleku o njihovih zamislih:

- ~ Kaj pomeni solidarnost (spoštovanje razlik, strpnost itd.)?
- ~ Kakšne primere solidarnosti poznate oz. ste jih videli v vsakdanjem življenju ali v šoli?
- ~ Zakaj je solidarnost pomembna v naši družbi?
- ~ Kakšna je razlika med solidarnostjo in prijateljstvom?
- ~ Kako lahko solidarnost pomaga pri reševanju družbenih problemov, kot so diskriminacija, nadlegovanje ali nepravilnost?
- ~ Ali poznate kakšen primer gibanja ali organizacije, ki se pri reševanju družbenih problemov naslanja na koncept solidarnosti?
- ~ Ali menite, da lahko koncept solidarnosti vpliva na reševanje mednarodnih sporov ali globalnih vprašanj, kot so podnebne spremembe ali revščina?

Ko imate na tabli prvi seznam besed, naredite poleg njega še drugi stolpec (morda tudi tretji) in jih prosite, naj poiščejo rime s sorodnimi besedami:

Primer:

solidarnost	}	enakost	}	raznolikost
-------------	---	---------	---	-------------

Zanimivo je lahko tudi, če dovolite učencem, da se pri iskanju rim oddaljijo od osrednje teme ... S tem lahko nastanejo nenavadne in izvirne novosti!

Strah pred prazno stranjo: kaj storiti v primeru ustvarjalne blokade?

Za pomoč učencu, ki ima težave s pisanjem, potrebujete potrpežljivost, empatijo in posebne strategije za spodbujanje ustvarjalnosti ... Spodaj je nekaj nasvetov za primer, če se kdaj znajdete v takšnem položaju!

- ~ Pomembna je sproščenost! Smisel delavnic je, da se udeleženci zabavajo, zato prilagodite koncept učencem. Spodbujajte svobodno izražanje brez skrbi za slovnico ali pravopis. Glavni cilj delavnice je zabava in spodbujanje ustvarjalnosti.
- ~ Samozavest in varnost: Za spodbujanje ustvarjalnosti učencev ustvarite podporno in varno okolje.
- ~ Branje: Včasih lahko učence navdihne že branje odlomkov iz knjige ali kakšne pesmi.
- ~ Medsebojna pomoč: Če se nekateri ne počutijo dovolj sproščeno, lahko udeležence razdelite v pare ali manjše skupine. S sodelovanjem lahko pogosto dosežemo zelo veliko!

02 | Kaj bomo ustvarili na zadnji strani razglednice?

1 – 2 uri

Trije primeri delavnic pisanja

01 | Primer delavnice pisanja: kratko sporočilo

1 ura

“ JULIEN BLANC-GRAS :

Pošiljanje razglednice pomeni, da poskušate z nekaj besedami povedati veliko. Gre za uporabo fragmentov za prikaz resničnosti. Ujeti trenutni pomen. Izluščiti bistvo v treh stavkih, najti besedo, ki ima učinek. Žonglirati s stereotipi, da bi se jih osvobodili. Prikazati podrobnosti, da bi zajeli celoto, pokazati kapljico vode, v kateri se razkrije celoten ocean. ”

Potrebščine

- ~ Karton / tabla – kreda – marker
- ~ Listi papirja in pisala
- ~ Slovarji (v primeru pomanjkanja navdiha ali za preverjanje definicij in pravopisa)

Za razglednice veljajo razmeroma preprosta načela in pravila pisanja:

- ~ Jedrnatost: Prostor na razglednici je omejen, zato je pomembno, da je kratka in jedrnata.
- ~ Jasnost: Zaradi omejenega prostora mora biti avtor jassen in razumljiv.
- ~ Kontekst: V nekaterih primerih je dobro, da (neznane)mu prejemniku poveste, zakaj mu pošiljate razglednico.

01 | Pisanje • Prvi osnutek

10 minut

S pomočjo seznama besed, ki ste ga izoblikovali skupaj z udeleženci, lahko začnete sestavljati stavke.

Metodologija pisanja

- ~ Učence prosite, naj vsak od njih s seznama besed izbere dve besedi ali več in ju napiše na osnutek. Ne pozabite na omejitve formata: razglednice so namenjene pošiljanju kratkih sporočil (so morda prednice SMS-ov?).
- ~ Z izbranimi besedami sestavite povedi in poskušajte vanje vstaviti kakšno čustvo ali osebno misel.

“ ODLOMEK IZ DELAVNICE:

Živeti moramo skupaj, sprejemati moramo ljudi črne, bele ali mešane polti, ne glede na naše morebitne napake, ne glede na to, ali so med nami razlike ali ne [...] v naših srcih je vedno upanje, in upreti se moramo, tudi če se tresemo od strahu ... ”

Iščete navdih?

Če so med udeleženci taki, ki jim primanjkuje navdiha, jim lahko predlagate to metodologijo, s katero lahko spodbudite njihovo ustvarjalnost. Če je tema solidarnost, naj vsako črko besede napišejo v stolpec ter napišejo stavke na začetne črke, ki sestavljajo besedo.

Na primer:

- ~ Solidarnost, včasih te pogrešam.
- ~ Občutim žalost, ker te ni.
- ~ Ljubezen je tisto, kar potrebujemo.
- ~ Iskrenosti se moramo naučiti.

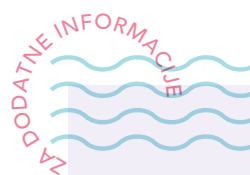
02 | Primer delavnice pisanja: strip

1,5 – 2 uri

Potrebščine

- ~ Karton / tabla – kreda – marker
- ~ Listi papirja / kuliji / svinčniki / flomastri / radirke / ravnila ipd.
- ~ Slovarji (v primeru pomanjkanja navdiha ali za preverjanje definicij in pravopisa)
- ~ Papir za stripe ali prazen papir za risanje
- ~ Škarje, lepilo, slike, revije itd.
- ~ Prosojni papir za prerozovanje (paus papir)

Namen te delavnice je spodbuditi učence, da s pomočjo stripa izrazijo pomen solidarnosti (ali druge izbrane teme). Ne pozabite, da je strip umetnost, ki neločljivo povezuje besedilo in risbo, zato je ta vaja še toliko bolj zanimiva. Z učenci boste lahko delali tako na »besedilu« (scenariju) kot »risbi« – okvirčkih.

- ~ Si oglejte 03 | Pogovor in povzetek projekta z otroki in mladimi stran 52

01 | Uvod v ustvarjanje stripov

15 minut

Delavnico lahko začnete z uvodom v zgodovino stripov, njihove sloge in raznolikost. Pri tem lahko učencem kot primere pokažete različne znane stripe.

Nato se lahko pogovorite o izvoru stripov (po hieroglifih sodeč njihovi začetki segajo v stari Egipt!) in zlasti dobi superjunakov v 30-ih 40-ih letih prejšnjega stoletja; o razcvetu evropskih stripov, kot je Tintin ... Skratka, pogovarjate se lahko o veliko stvareh, zato spodaj navajamo nekaj virov, ki vam lahko pomagajo pri pisanju kratkega uvoda v zgodovino stripa.

Spletni viri

- ~ Infodrom: Narišimo strip! <https://www.youtube.com/watch?v=4cSGOb1U1LY>
- ~ Firbcologi: strip <https://www.youtube.com/watch?v=M-DVqyu1qtw0>

Nekaj primerov znanih stripov

- ~ *Mali Nemo v Slumberlandu* (1905)
- ~ *Tintin* (1929)
- ~ *Superman* (1938)
- ~ *Batman* (1939)
- ~ *Asterix* (1959)
- ~ *Spiderman* (1962)

02 | Osnova • Izbrana tema

15 minut

Učencem pokažite primere stripov, ki obravnavajo izbrano temo. Seznam stripov je na voljo na koncu priročnika.

03 | Format razglednice • Razvoj ideje in scenarij

1,5 – 2 uri

Število okvirčkov stripa, ravnovesje med besedilom in risbo itd. lahko določite po lastni presoji glede na značilnosti vaše delavnice. Cilje delavnice prilagodite številu srečanj, sestavi in številčnosti skupine, starosti udeležencev itd. Ker je prostor na razglednici omejen, lahko predlagate samo eno risbo, strip v dveh okvirčkih ali kolaž.

Zdaj je čas, da učenci razmislijo in ustvarijo zgodbo. Učenci naj si ogledajo seznam besed za temo solidarnosti (oziroma drugo izbrano temo) in si nato zamislijo kratko zgodbo, ki ponazarja to temo. Lahko gre za osebno izkušnjo ali pa izmišljeno zgodbo. Spodbudite jih, da razmislijo o vprašanjih:

- ~ Kdo, kaj, kdaj, kako, kje in zakaj?
- ~ Liki
- ~ Dogodki v zgodbi
- ~ Kdaj? V katerem obdobju? Kateri dan?
- ~ Kraji itd.

Učence prosite, naj zasnujejo vsaj en ali dva glavna lika, pri čemer naj imajo v mislih začetek/sredino/konec svoje zgodbe. Lahko jim predlagate, da v ta namen oblikujejo preglednico s tremi stolpci in v njih navedejo naslednje podatke:

- ~ Začetek: kaj je izhodišče zgodbe?
- ~ Sredina: kaj se zgodi vmes? Kakšni so zapleti? Kakšni so preobrati?
- ~ Konec: kakšen je položaj na koncu oz. zaključek zgodbe?

Bodite pozorni na omejitve: poiskati je potrebno pravo razmerje med besedilom in risbo, eno ne sme posegati v drugo!

Kot pomoč učencem pri organizaciji njihovih idej in misli pripravite »osnutek scenarija« oziroma pisno razčlenitev zgodbe. To lahko storite tako, da narišete preglednico z dvema stolpcema: na eni strani stolpec »opis risbe«, na drugi strani pa stolpec »oblački« ter določite število okvirčkov za ponazoritev (eden ali dva okvirčka).

Če nekateri izmed udeležencev ne marajo risanja, jim lahko ponudite, da namesto tega izrezujejo in lepijo.

Učencem ponudite revije, iz katerih lahko izrežejo slike in naredijo svoj kolaž, ki ga bodo nalepili na hrbtno stran razglednice! Na ta način lahko z uporabo slikovnega gradiva ustvarijo svojo interpretacijo teme.

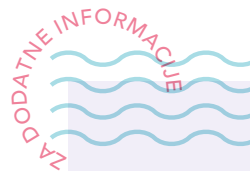
Zgodboris

Zdaj je čas, da naredite vsebinsko zasnovo oz. zgodboris! Gre za narisano razčlenitev zgodbe. Učenci naj narišejo ustrezno število okvirčkov ter pri tem kot pomoč uporabijo svoj »osnutek scenarija«. To je pomemben korak, saj vam omogoča, da organizirate mrežo okvirčkov. Tako si boste lahko nekoliko natančneje predstavljali zgodbo in njeno zaporedje ter določili ritem pripovedi. Nato lahko umestite svoje like in govorne oblačke.

Zdaj, ko ste pripravili zgodboris, lahko preidete na naslednjo fazo: risanje s svinčnikom!

Risanje s svinčnikom, prerisovanje ter barvanje

Risanje s svinčnikom in barvanje sta zadnji stopnji procesa izdelave stripa in v konkretni obliki izražata risbe. Na novi tabli s svinčnikom podrobno narišite vsebino vsakega okvirčka, pri čemer naj vam bo v pomoč zgodboris. Ta faza vam omogoča, da zaobjamete bistvo svoje zamisli, zato bodite čim bolj natančni! Ko to fazo končate, lahko začnete z risanjem s črnilom: to pomeni, da predhodno narisane črte prerišete s kemičnim svinčnikom, flomastrom ali nalivnim peresom. Nato sledi barvanje.

- ~ Si oglejte 03 | Pogovor in povzetek projekta z otroki in mladimi stran 52

03 | Primer delavnice pisanja: haiku, poezija v glasbi

2 uri

Predlagamo, da to posebno delavnico izvedete v dveh fazah. V prvi se osredotočite na pisanje besedil, bodisi v obliki haikuja ali pesmi. Ko zaključite s to fazo, lahko haiku oziroma pesem po želji tudi uglasbite.

01 | Pisanje

1 ura

A | Haiku

Predstavitev haikuja (15 minut)

Haiku je japonska pesniška oblika, katere namen je s preprostim in jedrnatim jezikom zaobjeti določena čustva, razmišljanje ali opažanje. Običajno je sestavljen iz treh vrstic in pogosto govori o naravi, letnih časih, človeških čustvih ali dogodkih iz vsakdanjega življenja. Haiku poskuša posredovati podobo ali občutje na jedrnat in pronicljiv način.

Osnovna pravila haikuja:

- ~ Struktura: Tradicionalni haiku je sestavljen iz treh vrstic.
- ~ Prva vrstica ima običajno pet zlogov,
- ~ Druga vrstica ima sedem zlogov,
- ~ Tretja vrstica ima pet zlogov,
- ~ Skupaj torej največ 17 zlogov. Vendar pa je v nekaterih sodobnih oblikah haikuja zlogov lahko tudi več ali manj.

Zaobjemanje trenutka: Haiku skuša prikazati določen trenutek, pogosto povezan z naravo, letnimi časi ali vsakdanjim življenjem. Haiku mora s sugestivnimi podrobnostmi ujeti bistvo tega trenutka.

Uporaba podob: Haiku je bogat s podobami in občutki. Bralca spodbuja k vizualizaciji prizora in občutenju čustva oziroma razpoloženja, ki ga opisuje.

Primer haikuja:

Srečevanje duš (5 zlogov)

Solidarnost v srcu (7 zlogov)

Skupaj za večno (5 zlogov)

Ta haiku poudarja enotnost, solidarnost in skupnost. Poudarja pomen močnih vezi med posamezniki, ki si delijo skupne vrednote, kot sta solidarnost in medsebojna pomoč. Kot vidite, lahko haiku pišete tudi brez uporabe glagolov in spregatev.

Metodologija pisanja (15 minut)

Učence prosite, naj:

- ~ Vsak izbere tri besede s seznama besed in jih zapiše na svoj list;
- ~ Vsak sestavi stavke z uporabo zlogovne omejitve 5 / 7 / 5.

~ Si oglejte 03 | Pogovor in povzetek projekta z otroki in mladimi stran 52

B | Pesmi

Predstavitev pesmi (15 minut)

Za razliko od haikujev so pesmi bolj prilagodljive glede strukture, dolžine in sloga, zaradi česar lahko pesniki raziskujejo najrazličnejše teme, ideje, podobe in čustva.

Splošne značilnosti pesmi:

- ~ Raznolika struktura: V nasprotju s strogimi pravili haikuja imajo lahko pesmi različno strukturo, različni so lahko število vrstic, rime in ritem. Lahko so kratke ali dolge, formalne ali svobodne.
- ~ Čustveno izražanje: Pesmi se pogosto uporabljajo za izražanje globokih čustev, misli in osebnih izkušenj. So učinkovito orodje za sporočanje čustev in idej.
- ~ Podobe in metafore: V pesmih so pogosto uporabljane podobe in metafore za ustvarjanje vizualnih podob in simbolnih povezav. Bogat pesniški jezik bralce spodbuja k poglobljenemu razmisleku.

Primer kratkih pesmi:

Povezani v srcu, z roko v roki,

solidarnost, dragocena, brezkončna vez

enotni v razlikah.

ali

Bratje, sestre,

tovariši duha,

ozvezdje v temi,

skupaj sijemo.

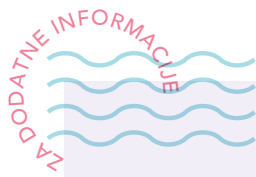
Metodologija pisanja (15 minut)

Skupaj določite število zlogov v pesmi. Za verz lahko poskusite aleksandrinec, klasično obliko, ki se vedno obnese! Seveda pa se lahko prilagodite: ni važno, ali je zlogov 11 ali 12, pomembno je, da se zabavate!

Učence prosite, naj vsak izbere 2–4 besede iz vašega seznama besed in jih zapiše na svoj list. Ker ste pripravili dva stolpca za rime, je lahko pisanje precej preprosto.

Primer:

Naj je predsodkov močnih še tako veliko,
treba preseči jih je, da obrneš sliko.

~ Si oglejte 03 | Pogovor in povzetek projekta z otroki in mladimi stran 52

02 | Možnost uglasbitve

1 ura

Opomba: če želite pesem zapeti in posneti, lahko glasbo predstavite učencem že takoj na začetku delavnice. Na ta način se bodo lahko naučili melodije.

Če želite haikuje oziroma pesmi uglasbiti, imate na platformi Soundcloud na voljo tri zvočne posnetke. Posnetki so dolgi 2:00–2:26 minute in vključujejo:

- ~ Aranžmaje
- ~ Instrumentalno melodijo (kot pri karaokah)

Korak 1: Oblikovanje pesmi (15 minut)

- ~ Zberite besedila vseh udeležencev in sestavite pesem: pri tem je nujno skupinsko izbiranje besedila.
- ~ Učenci naj poslušajo tri zvočne posnetke in izberejo melodijo, ki jim je najbolj všeč.
- ~ Pozorno poslušajte melodijo in vanjo postopoma poskušajte vstaviti besedilo.

Korak 2: Ogrevanje in priprava (5 minut)

Sledi kratko ogrevanje, da se učenci razgibajo in prebudijo, pa tudi da se naučite dihanja in poslušanja samega sebe.

Korak 3: Poskusimo peti karaoke! (20 minut)

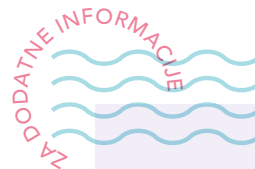
Pri tem koraku je poudarek na vaji: poskušajmo na glasbeno podlago zapeti besedilo! Vedno znova in znova in spet in spet ...

Korak 4: Posnemimo se! (20 minut)

Če ima vaš telefon funkcijo diktafona, lahko besedilo posnamete, tako da bodo imeli učenci svoje delo shranjeno!

Potrebščine

- ~ Učilnica ali podobno opremljen prostor
- ~ Karton / tabla – kreda – marker
- ~ Listi papirja / pisala za učence
- ~ Slovarji (v primeru pomanjkanja navdiha ali za preverjanje definicij in pravopisa)
- ~ Telefon z diktafonom
- ~ Zvočnik za predvajanje glasbe

- ~ Na Soundcloud lahko dostopate prek spodnje povezave ali kode QR
- ~ <https://soundcloud.com/laliguelesateliers/sets>

03 | Skupnostno ustvarjanje

30 minut

01 | Medsebojna podpora in dialog

15 minut

Da ustvarite sodelovalno učno okolje in učence spodbudite k medsebojni pomoči, lahko v fazi pisanja, ki je skupna vsem trem delavnicam, omogočite čas za branje, razpravo in povratne informacije.

- ~ Pisanje: Poskrbite, da vsi udeleženci napišejo svoje stavke, nato pa poberte osnutke.
- ~ Razdelitev besedil: Besedila med udeležence razdelite naključno.
- ~ Branje: Učencem naročite, naj potihoma preberejo besedilo, ki so ga prejeli. Osredotočijo naj se na vsebino.
- ~ Refleksija: Dajte učencem nekaj minut časa, da o prebranem razmislijo in si zapišejo svoje vtise.
- ~ Glasno branje: Vsak učenec lahko naglas prebere besedilo, ki ga je prejel, pri čemer naj govori razločno.
- ~ Izmenjava besedil in povratne informacije, konstruktivne pripombe in predlogi: Spodbudite učence, da povejo, kaj jim je bilo v besedilu všeč (jezik, podoba, čustva ...). Nato lahko podajo predloge za izboljšanje besedila (spoštljivo in konkretno: glede strukture, jasnosti, skladnosti ...). Avtorja lahko tudi prosijo za kakšno pojasnilo ali pa ga z vprašanji spodbudijo k razmisleku. Poskrbite, da bodo njihove pripombe osredotočene na besedilo, ne na avtorja, in se izogibajte negativnim kritikam ...
- ~ Odziv avtorja: Avtor lahko pojasni svoje namene ter povratne informacije upošteva (ali pa tudi ne).

02 | Popravki

15 minut

Avtorji lahko spremenijo svoja besedila glede na povratne informacije, lahko pa jih tudi pustijo takšna, kot so! Ko so učenci zadovoljni z dvema (ali več) napisanima stavkoma, ju lahko napišejo na razglednice.

Pa začnimo!

Pogovor in povzetek projekta z otroki in mladimi

V tem gradivu boste našli predloge vaj za pripravo povzetka, s katerimi si lahko pomagate pri razpravi o skupnih in individualnih izkušnjah pri sodelovanju v projektu.

01 | Reka – Povzetek izkušenj

- ~ Učenci naj naštejejo elemente, ki sestavljajo podobo reke. Mednje sodijo npr. izvir, ustje, pritok, meandri, vrtinci, čolni itd.
- ~ Razložite, da je bil tudi vaš projekt neke vrste reka. Izvir je vaša motivacija za sodelovanje, ustje so učinki, meandri so nepričakovani dogodki, vrtinci so težave, čolni so vaši zavezniki, pristanišča so najpomembnejši trenutki projekta itd.
- ~ Učence razdelite v skupine in jih prosite, naj vsaka nariše svojo reko in razmisli o lastnih izkušnjah s projektom. Vsaka skupina naj na ustrezno mesto na risbi zapiše pomembne elemente.
- ~ Pogovorite se o opravljenem delu in ga povzemite.

02 | Oblak oznak

- ~ S pomočjo orodja, ki omogoča ustvarjanje besednih oblakov (npr. www.mentimeter.com), ustvarite vprašalnik. Sestavite lahko 2–3 vprašanja, npr. o treh stvareh, ki so se jih udeleženci naučili, o tem, kakšen je bil po njihovem mnenju projekt, o njihovih občutkih med delavnico ipd.
- ~ Učencem med učno uro posredujte povezavo do vprašalnika. Vsi naj z mobilnim telefonom ali računalnikom vnesejo svoje odgovore (posamezne besede).
- ~ Prikažite oblak oznak na zaslonu in učence vprašajte, kaj menijo o njem.

03 | Krogi vpliva

- ~ Na tablo narišite tri velike kroge, razporejene koncentrično. Učencem pojasnite, da krogi simbolizirajo pozitivne spremembe, ki jih je prinesel vaš projekt.
- ~ Učenci naj razmislijo, kakšne spremembe je projekt prinesel vsakemu izmed njih: lahko so to nova poznanstva, nove izkušnje, veščine, prijetni spomini. Vsak naj na listke papirja zapiše vsaj tri stvari, nato pa naj se o njih pogovorijo v parih. Na tabli zberite odgovore in najpogostejše zapišite v sredino najmanjšega kroga.
- ~ Zdaj naj učenci razmislijo o tem, kako jih je projekt spremenil kot skupino. Naj se o tem pogovorijo v parih. Njihova mnenja zapišite na tablo, jih povzemite in zapišite v drugi krog.
- ~ Na koncu učence prosite še, naj razmislijo, kaj je projekt dal drugim – šoli, staršem, prejemnikom voščilnic ... So se kaj novega naučili? Spoznali kaj pomembnega? Je projekt promoviral šolo? Njihove odgovore zapišite v največji krog.
- ~ Naredite povzetek vaje in izpostavite pozitivne učinke projekta.

DODATNI

VIRI

03

Dodatni viri

Slovar izrazov

Enakopravnost in različnost

Akulturacija

Ta izraz opisuje pojave, katerih posledica je stalen in neposreden stik med skupinami posameznikov iz različnih kultur. Stik povzroča spremembe v začetnih kulturnih modelih ene ali obeh skupin.

Antisemitizem

Izraz se je pojavil konec 19. stoletja v Nemčiji in označuje sovražno razpoloženje do Judov v rasnem in psevdoznanstvenem smislu, medtem ko so jih pred tem obravnavali v verskem in kulturnem smislu (protijudovstvo). V splošnejšem smislu ta izraz označuje posebno sovražnost do skupine ljudi, ki so ali pa jih ljudje smatrajo za Jude.

Asimilacija

Asimilacija je skrajna različica akulturacije. Gre za pojav, ko kultura ene izmed skupin popolnoma izgine, ker skupina ponotranji kulturo druge skupine, s katero je v stiku.

Diferencializem

Diferencializem je ideologija, ki zagovarja ločevanje, diskriminacijo, izključevanje ali razumevanje posameznika ali skupine kot manjvrednih na podlagi resničnih ali domnevnih razlik.

Diferencializem se pojavlja kot odziv na univerzalizem (po katerem smo pred zakonom vsi enaki).

Diskriminacija

Izraz »diskriminacija« označuje različno obravnavo oseb ali skupin ljudi. Diskriminacija vključuje prakse, ki onemogočajo enak dostop do družbenih vlog, statusa ali krajev na podlagi družbeno konstruiranih značilnosti.

Etnična pripadnost

Etnična pripadnost je občutek skupnega porekla, bodisi kar zadeva jezik, običaje, fizične podobnosti ali zgodovino. Ta koncept je v družbeni in politični sferi zelo pomemben. Nanaša se na skupno sociokulturno dediščino. Razlikuje se od koncepta rase, ki pomeni skupne biološke in morfološke značilnosti, povezane s skupnimi predniki.

Etnična pripadnost je torej vse, kar prispeva k občutku identitete in pripadnosti ter k izražanju te pripadnosti.

Heterofobija

Francosko-tunizijski pisatelj in esejist Albert Memmi opredeljuje heterofobijo kot »zavračanje drugega na podlagi kakršnih koli razlik«. Predpona »hetero« izvira iz grščine in pomeni »drugi«. Po njegovem mnenju je heterofobija najpomembnejše občutje, na katerem temelji rasizem. Te definicije ne gre zamenjavati z drugo opredelitvijo istega pojma, ki predstavlja nasprotje homofobije oziroma sovražnost do heteroseksualcev.

Homofobija

Izraz »homofobija« označuje izraze zavračanja ali diferenciacije istospolnih ljudi, skupin ali praks oziroma ljudi, skupin ali praks, ki so percipirane kot istospolne. Lahko gre za homofobni govor, prakse, nasilje ipd.

Identiteta

V psihologiji je pojem identitete opredeljen kot kognitiven in čustven proces, s pomočjo katerega posameznik razume in dojema samega sebe in ki omogoča, da se izognemo definitivni določitvi identitete in ta koncept povežemo z načelom emancipacije

posameznika. Kulturno in družbeno identiteto lahko razumemo kot identiteto, ki združuje vse, kar imamo skupnega z drugimi člani skupine – npr. vrednote, norme in pravila, ki si jih posameznik deli s svojo skupnostjo ali z družbo.

Institucionalni rasizem

Izraz »institucionalni rasizem« se nanaša na vse procese, do katerih pride znotraj določene institucije in ki diskriminirajo, izključujejo ali stigmatizirajo posameznike, ki pripadajo rasizirani skupini.

Institucionalni rasizem označuje relativno zavesten odpor večine proti načelu demokratizacije.

Integracija

Izraz »integracija« označuje kompleksen proces, ki daje posameznikom »občutek identifikacije z družbo in njenimi vrednotami«. Po mnenju francoskega zgodovinarja in politologa Patricka Weila je integracija »stalen proces ponotranjenja skupnih pravil in vrednot, [ki] v nacionalnem kontekstu socializirajo državljane, ki živijo na različnih geografskih območjih ter pripadajo različnim družbenim razredom, kulturam ali religijam«. Danes nekateri raziskovalci uporabi tega koncepta nasprotujejo.

Islamofobija

Francoska svetovalna komisija za človekove pravice CNCDH uporablja izraz »islamofobija« za označevanje strahu pred islamom oziroma zavračanje islama, ki vodi v izključevanje in stigmatizacijo muslimanov.

Judofobija

Judofobija so protijudovska stališča in vedenja, ki temeljijo na nepoznavanju in/ali neupoštevanju razlik med Judi, Izraelci in sionisti. Gre za novo obliko antisemitizma, ki se je pojavila po holokavstu. Pojavlja se lahko v treh oblikah:

- ~ Zanihanje ali napačno predstavljanje holokavsta;
- ~ »Protisionizem«, po katerem so za politiko države Izrael krivi vsi Judi in ki Izrael krivi tudi za tiste politične težave, ki niso posledica njegovih ravnanj;
- ~ Primerjava zločinov, ki so jih Judi »utrpele«, ter zločinov, ki so jih »storili« (nekateri) Judje.

Komunitarizem

Izraz se je pojavil v osemdesetih letih prejšnjega stoletja v povezavi z zahtevami nekaterih »manjšin« v Severni Ameriki (ameriški staroselci, Afroameričani, francoski prebivalci Quebeca). V slabšalnem smislu izraz komunitarizem označuje obliko etnocentrizma ali sociocentrizma, ki daje prednost skupnosti (etnični, verski, kulturni, družbeni, politični, mistični, športni ipd.) pred posameznikom. Takšna skupnost je običajno obrnjena navznoter. Takšen »identitetni«, »kulturni« oziroma »skupnostni« odnos poskuša tudi vplivati na stališča in vedenje pripadnikov skupnosti, ki so se skupnosti dolžni prilagoditi.

Ksenofobija

Izraz izhaja iz grške besede xenos, ki pomeni »tujec«. Gre za občutek strahu pred tujci ali zavračanje tujcev ter v širšem smislu skupin, ki jih nekdo dojema kot drugačne.

Kulturna raznolikost

Kulturna raznolikost je prepoznavanje obstoja različnih kultur. Unescova splošna deklaracija o kulturni raznolikosti iz leta 2001 velja za normativni dokument na tem področju. Kot prva je prepoznala kulturno raznolikost kot »skupno dediščino človeštva« in opredelila, da je zaščita kulturne raznolikosti etični imperativ, ki je neločljiv del spoštovanja človekovega dostojanstva. Nekateri sociologi koncept kulturne raznolikosti uporabljajo za opisovanje obstoja različnih kultur v okviru določene družbe ter znotraj nacionalnih držav.

Manjšine

Manjšine nastajajo v družbenih odnosih: gre za skupine, ki jih določena družba obravnava drugače, jih stigmatizira ali zavrača.

Medkulturno

Izraz »medkulturno« označuje srečevanje kultur. Bolj kot most med kulturami gre za mešanico različnih kulturnih odnosov, nov prostor interakcij.

Migrant

Migrant je oseba, ki zapusti svojo državo, da bi se naselila v državi, katere državljanstva nima. Medtem ko izraz »imigrant« oz. »priseljenc« poudarja zorni kot ciljne države, izraz »emigrant« pa državo izvora, izraz »migrant« upošteva celoten migracijski proces.

Predsodki

V prvotnem pomenu izraz »predsodek« označuje vnaprejšnje prepričanje, na podlagi katerega so posamezniki kategorizirani in včasih tudi izločeni. V širšem smislu izraz označuje tudi proces žaljivega posploševanja. Kadar je skupina, ki je podvržena predsodkom, kategorizirana glede na raso, govorimo o rasnih predsodkih.

Rasizem

Medtem ko se izraz »rasa« redno uporablja že od 18. stoletja, se je začel izraz »rasizem«, katerega začetki sicer segajo v obdobje pred prvo svetovno vojno, pogosteje uporabljati v 20-ih in 30-ih letih prejšnjega stoletja. V slovarju Larousse se je pojavil leta 1932. Označuje prakse (segregacijo, diskriminacijo, nasilje ipd.), percepcije (stereotipe, predsodke ipd.) in govor, ki običajno »karakterizirajo določeno skupino ljudi po naravnih značilnostih in te značilnosti povezujejo z določenimi intelektualnimi in moralnimi lastnostmi, ki veljajo za vsakega posameznika te skupine.« Takšna karakterizacija je podlaga za diskriminacijo, izključevanje ali omalovaževanje.

Velikega zanimanja je bila deležna definicija francoskega sociologa Alberta Memmija: »Rasizem je posplošena opredelitev in vrednotenje razlik, resničnih ali namišljenih, v korist tožnika in v škodo njegove žrtve, z namenom upravičevanja napada ali privilegija.« Klasični rasizem temelji na konceptu biološko ločenih ter (fizično in intelektualno) bistveno razlikujočih se ras.

Seksizem

Izraz »seksizem« so v 1960-ih letih prvi uporabili Američani, ki so navdih dobili pri izrazu »rasizem«. Koncept se je nato razširil na mednarodno raven. Označuje poudarjanje povezave med prevlado moških in rasno prevlado: v obeh primerih se ljudje pri pojasnjevanju in upravičevanju diskriminacije, omalovaževanja in dojemanja drugih kot manjvrednih opirajo na fizične razlike (barvo kože, spolne organe ipd.). Po definiciji Marie-Josèphe Dhavernas in Liliane Kandel je seksizem »v primerjavi z drugimi sistemi diskriminacije in prevlade« specifičen sistem, saj prodre v »veliko večino ideoloških in kulturnih produkcij naših družb«. Temelji na »ambivalentni dvojni podobi zatirane skupine (dihotomija devica – kurba)«.

Skupnost

Skupnost označuje družbeno skupino, ki vključuje ljudi z enakimi značilnostmi, življenjskim slogom, kulturo, jezikom, interesi ipd. Člani skupnosti med seboj sodelujejo, skupen jim je tudi občutek pripadnosti skupnosti.

Spol

Medtem ko je biološki spol (angl. sex) dejavnik, povezan z razlikami med moškimi in ženskami, je družbeni spol (angl. gender) sociokulturna in politična norma, ki opredeljuje, kaj določa moškost in ženskost, zlasti na področju družbenih vlog in izražanja spola (navad, stališč ipd.). Spol vsebuje koncept družbenega ravnovesja moči med kategorijami, ki jih vzpostavlja (med moškimi in ženskami), ter znotraj teh kategorij (na primer med tako imenovanim možatim moškim in tako imenovanim požensčenim moškim ali pa med žensko, ki je gospodinja, ter poslovno žensko).

Teorija grešnega kozla

Po tej teoriji se nekatere skupine z lastnim nasiljem soočajo tako, da za nasilje krivijo druge ter tako opredeljujejo notranjega ali zunanjega sovražnika. Skupina vse svoje nasilje osredotoča na takšnega sovražnika. Ta pojav nikoli ni povsem zavesten (večina članov skupine je prepričana, da ima sovražnik negativne lastnosti, na katere se je potrebno odzvati z nasiljem). Teorija je povezana z obredom pokore.

Tujec

Tujec je oseba druge narodnosti v razmerju do druge osebe. Primer: francoski Visoki svet za integracijo opredeljuje tujca kot osebo, ki se nahaja na francoskem ozemlju in ni francoske narodnosti, ne glede na to, ali je ene ali več drugih narodnosti ali pa nobene narodnosti oz. je brez državljanstva.

Analiziranje fotografij

Ameriški plan

Ameriški plan je način kadriranja lika ali skupine likov na višini sredine stegen in je uporabljan tako v filmu kot v fotografiji. Včasih se imenuje tudi tričetrtinski plan, zlasti v fotografiji.

Globinska ostrina

Del kadra, ki je oster v treh dimenzijah in pripomore k občutku globine oz. prostornine.

Izven objektiv

Nevidni prostor, ki meji na vidno polje in si ga predstavlja gledalec.

Kader

Območje, ki ga zajame fotoaparater oziroma je vidno na fotografiji. Zamejuje ga objektiv fotoaparata.

Kadriranje

Določanje vidnega polja, zajetega s fotoaparatom. Lahko gre za širok ali bližnji plan.

Kontrast

Kontrast na fotografiji (ali na delu fotografije) je razlika med območji svetlobe in sence.

Nizek zorni kot

Kot gledanja, pri katerem gledalec gleda lik ali skupino likov od spodaj navzgor.

Od roba do roba

Fotografija, ki pokriva celotno stran, brez robov.

Okvir

Robovi fotografije, ki označujejo meje prikazanega prostora oziroma vidnega polja. Okvir ločuje to, kar je v vidnem polju, od tistega, kar je izven objektiv fotoaparata.

Ospredje

Del vidnega polja, ki se nahaja med gledalcem in glavnim objektom/likom na fotografiji.

Osvetlitev od zadaj

Situacija, ko je na fotografiji močan vir svetlobe usmerjen proti objektivu fotoaparata. Takšen posnetek je sicer zahteven, a lahko z njim dosežemo zanimive rezultate.

Ozadje

Elementi slike, ki jih gledalec zaznava kot najbolj oddaljene od njega.

Široki kot

Širokokotni objektiv ima kratko goriščno razdaljo. Uporablja se na različne načine, najpogosteje pa za panorame, saj omogoča široke kadre. Fotografije, posnete s širokokotnim objektivom, imajo pogosto različne ravnine, zaradi katerih se zdi fotografija dlje stran.

Dodatni viri

Tematske spletne strani

O rasizmu in nestrpnosti

Razkriti obrazi rasizma – priročnik za učitelje, kako uporabiti plakate kot izhodišče za pogovor o rasizmu. Amy Skinner, Kristina Božič, Amnesty International Slovenije, 2011
<https://sola.amnesty.si/prirocniki.html>

Prvi koraki. Amnesty International Slovenije, 2009
<https://sola.amnesty.si/prirocniki.html>

Na križiščih diskriminacije: Večplastna in intersekcijska diskriminacija. Roman Kuhar, Mirovni inštitut, 2009
<https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/Na-kriziscih-diskriminacije.pdf>

O podnebnih spremembah

Slovenija znižuje CO2, kratki animirani filmi. Umanotera, 2012
<https://www.youtube.com/watch?v=k0wgfMjQklk&list=PLr-BUOzJvWSgA8xIG3yWlsijjx8GtvMIWs>

Priročnik za globalno učenje. Sloga, 2008
https://issuu.com/drustvo_humanitas/docs/priro_nik_za_globalno_u_enje

O duševnem zdravju

Promoting Mental Health, Svetovna zdravstvena organizacija, 2004
<https://www.who.int/publications/i/item/9241562943>

O migracijah in solidarnosti

Priročnik za pedagoge za opolnomočenje mladih glede CTR-jev in migracij. Društvo Amnesty International Slovenije, 2019
<https://sola.amnesty.si/prirocniki.html>

Razor-Wired. Reflections on Migrant Movements through Slovenia in 2015. Mirovni inštitut, 2015
https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2016/03/Razor_wired_publikacija_web.pdf

Literatura za mlade

Rasizem in diskriminacija

Janja Vidmar: Kebarie. Miš, 2010

Kebarie oz. Kedi je romska deklica, ki je v šoli nimajo preveč radi. Obtožijo jo, da krade, se ji posmehujejo, zdi se ji, da je tudi učiteljica ne mara. Ob vsem tem Kedi poskuša najti svojega očeta, ki je izginil.
<https://sola.amnesty.si/knjige.html>

Jasmina Ahmetaj, Marta Gregorčič: Dekle z bonboni. Frekvenca, socialno-kulturno združenje nemirnih in aktivnih, 2013

Knjiga se dogaja v devetdesetih letih v Mariboru, kjer je dekle odraščalo s sestrami in starši, za katere je bilo nepredstavljivo, da bi se punca moškega pred poroko sploh dotaknila, kaj šele da bi bil to Slovenec. Jasmina je izstopala v bistrosti, pa tudi v upornosti, saj jo je bolj kot vse drugo privlačil nedostopen slovenski svet. Ko njeni hormoni podivjajo, se začne vse bolj zapletati v mrežo odnosov z dvema fantoma in dvema družbenima tradicijama ... Za razliko od olepševalnih romanov, ki jih o romskem življenju pišejo uveljavljeni pisatelji, avtorici prepričata s popolno odsotnostjo romantiziranja in z ekstenzivno pristnimi odenki romsko-islamske kulture.

Podnebne spremembe in okolje

Evald Flisar: Alica v nori deželi. Vodnikova založba, 2008

Fantazijska humorna zgodba o Alici in profesorju Skočirju, ki pristaneta na skrivnostnem otoku, kjer je dežela Poterunija, ki je nekakšna postapokaliptična država, ki nima več naravnih virov, vse pa izdelujejo iz materiala, ki ga izkopavajo izpod mesta. Jame polnijo z zgodovinskimi kipi in mumificiranimi trupli (dobre državljanke in državljani še po smrti podpirajo svojo državo!). Dotika se posledic ekoloških katastrof in klimatskih sprememb ter politično-ekonomskih posledic, ki jih te prinašajo.
<https://sola.amnesty.si/knjige.html>

Enakost spolov

Nika Kovač: Pogumne punce. Mladinska knjiga, 2018

Knjiga direktorice Inštituta 8. marec in znane aktivistke za enakopravnost spolov Nike Kovač nam predstavlja 30 punc – Slovenk in tujk – ki so s svojimi pogumnimi dejanji spremenjale svet.

Duševno zdravje

Suzana Tratnik: Ime mi je Damjan. ŠKUC, 2001

Devetnajstletni Damjan odkriva samega sebe in se ob tem sooča s številnimi težavami. Zdi se, da ga nihče ne razume, s starši ima zelo slab odnos, ne razumejo ga niti punca in prijatelji. V svoji stiski se zateka k alkoholu in drogam, vendar se Damjan mora boriti proti predsodkom družbe in poiskati svojo pot.

<https://sola.amnesty.si/knjige.html>

Migracije in solidarnost

Marek Vardas: Na begu. Malinc, 2018

Knjiga je poročilo o domišljjski poti dečka in njegovega psa Alana skozi mesta, dežele in celine, na katerih se srečuje s prijateljstvom in zavrnitvijo. Prebivalci mest posebljajo lastnosti, ki vodijo k predsodkom do vsega tujega in k lagodnemu upravičevanju lastnega nezanimanja za usodo sočloveka.

Tematska literatura

Rasizem in diskriminacija

Rok Svetlič: *Filozofija človekovih pravic*. Založba Annales, 2009

Ortiz D.: *ABC of racist*, Europe, 2017

Podnebne spremembe in okolje

Lučka Kajfež Bogataj: *Vroči novi svet*. Najst, 2013

Lučka Kajfež Bogataj: *Planet voda. Cankarjeva založba*, 2015

Dušan Plut: *Zeleni planet? – Prebivalstvo, energija in okolje v 21. stoletju*. Didakta, 2004

Boštjan Videmšek: *Plan B Pionirji boja s podnebno krizo in prihodnost mobilnosti*. UMco, 2020

Vincent Liegey idr.: *Projekt Od-rasti – Manifest za brezposojno podporo za neodvisnost*. Založba Sanje, 2015

Enakost spolov

Amnesty International Slovenije in Mirovni inštitut: *Človekove pravice žensk: uvodna pojasnila in dokumenti*, 2004.

Milica Antić Gaber, Veronika Tašner, Irena Lesar idr.: *Brez spopada: kultur, spolov, generacij*. Pedagoška fakulteta, Ljubljana, 2009

Kristof Nicholas, Sheryl WuDunn: *Half the Sky: Turning Oppression Into Opportunity for Women Worldwide*. Knopf, 2008.

Duševno zdravje mladih

Anica Mikuš Kos: *Duševno zdravje otrok današnjega časa*. Didakta, 2017

Karen Miller: *Otrok v stiski: priročnik za vzgojitelje, učitelje, strokovnjake in starše, ki se srečujejo z otroki, ki doživljajo stiske, krize in stres*. Educy Ljubljana, 2000

Migracije in solidarnost

Jernej Mlekuž: *ABC migracij*. Založba ZRC, 2011

Boštjan Videmšek: *Na begu*. UmCo, 2016

Globalno učenje

Svet Evrope: *Living with Controversy. Teaching Controversial Issues Through Education for Democratic Citizenship and Human Rights*, 2015

Dodatni viri

Tematska filmografija

Okolje

Upor

Darko Sinko in Lara Simona Taufer (2013)

Dokumentarni film o delovanju Lafarge-a v Zasavju

<https://www.youtube.com/watch?v=JUYz825WQjQ&feature=youtu.be>

Rasizem in diskriminacija

Dolge počitnice

Damjan Kozole (2012)

26. februarja 1992, dobrega pol leta po osamosvojitvi, je Slovenija okoli 20000 ljudi brez opozorila odstranila iz registra državljanov. Dokumentarec pripoveduje življenjsko zgodbo treh ljudi, ki jih je ta politična odločitev zaznamovala za vse življenje.

Koalicija sovraštva

Erik Valenčič (2013)

Tudi v Sloveniji imamo ekstremistične skupine, ki pod pretvezo domoljubja izvajajo ksenofobno, rasistično in homofobno nasilje.

What you gonna do when the world's on fire?

Roberto Minervini (Italija, 2019, 123 minut)

Film *What you gonna do when the world's on fire?* («Kaj boš storil, ko bo svet gorel?») je zgodba o črnski skupnosti na jugu Združenih držav poleti 2017. Celotno državo pretresa vrsta brutalnih umorov temnopoltnih moških. Film je razmislek o stanju rasnih odnosov v Ameriki, obenem pa intimen portret življenja tistih, ki se borijo za pravico, dostojanstvo in preživetje.

To je Anglija

Shane Meadows (Velika Britanija, 2006, 102 minuti)

To je Anglija (izv. *This is England*) je britanska drama scenarista in režiserja Shanea Meadowsa iz leta 2006. Zgodba pripoveduje o mladih obritoglavcih v Angliji leta 1983. Film prikazuje, kako je njihovo subkulturo, ki ima korenine v zahodnoindijski kulturi 1960-ih, prevzela skrajna desnica (zlasti beli nacionalisti in beli supremacisti), kar je privedlo do razdora med njimi.

Human Flow

Al Weiwei (Nemčija, 2017, 140 minut)

Nemški dokumentarni film *Human Flow* («Človeški tok») koproducenta in režiserja Ala Weiweia govori o trenutni begunski krizi. Skozi prikaz stanja v več kot 20 državah predstavi razsežnosti množičnih človeških migracij ter osebne zgodbe, ki jih zaznamujejo migracije.

Enakost spolov

Aleksandrinke

Metod Pevec (2011)

Zgodba o Aleksandrinkah je zgodba o boleči, skoraj izključno ženski emigraciji zaradi revščine in fašistične politike. Številne ženske so se vrstile prepozno, da bi lahko doživele svoje lastno materinstvo in svoj dom.

Migracije

Dar Fur – Vojna za vodo

Tomo Križnar, Maja Weiss (2008)

Dar Fur – Vojna za vodo je celovečerni dokumentarni film o misiji Toma Križnarja, ki ga je februarja 2006 tedanji slovenski predsednik Janez Drnovšek poslal med upornike v Darfur z nalogo, da preveri, kaj se v resnici dogaja. To je prvi film o Darfurju, ki omogoča vpogled v mentaliteto darfurskih upornikov, beguncev in tistih, ki ostajajo.

Dodatni viri

Gledališke predstave

Skozi oči begunca

Društvo Humanitas (2016)

Predstava *Skozi oči begunca* je izkustvena interaktivna gledališka igra, ki daje priložnost na lastni koži podoživeti občutke, stiske in kršitve pravic ljudi na begu. To lahko dosežemo s prepričanja ljudi obrne na glavo in jih postavi pod vprašaj. V igri udeleženci in udeleženke stopijo v čevlje beguncev in migrantov ter se s pomočjo igralcev podajo na negotovo in mukotrpno pot skozi neštete ovire in nevarnosti v osrčje »obljubljene« in negostoljubne Evrope. Vendar se za nekatere pot tam ne konča.

Gejm

Slovensko mladinsko gledališča in Maska Ljubljana (2020)

Ljudje, ki so prepešačili pol sveta, da bi pobegnili pred vojnami, preganjanjem, nasiljem in uničujočo revščino, zadnjih dobrih sto kilometrov poti, ki jih v Bosni in Hercegovini še loči do njihovega cilja v Evropski uniji, imenujejo gejm (iz angl. game – »igra«). Gejm nima pravil, zakoni ne veljajo, policijska pooblastila so neomejena, nasilje vse brutalnejše, nevarnosti vse večje, možnosti pa vse manjše in poti čedalje bolj oddaljene ... Številni poskušajo večkrat, tudi dvajset-, tridesetkrat: enkrat jim mora uspjeti. Za marsikoga se gejm konča usodno. Na naših mejah je po dostopnih podatkih življenje do zdaj izgubilo okoli dvajset ljudi. Avtorski projekt *Gejm* preizprašuje vlogo in odgovornost Slovenije in njene mejne politike za življenje in usodo ljudi na begu.

Pri projektu in pripravi priročnika so sodelovali:

- ~ **Fatima Akkacha**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Charles Conte**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Mélanie Gallard**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Aurélié Bonnet**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Alice Simon**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Marie Cornalba**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Adrien Grillot**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Barbara Vodopivec**
Humanitas
- ~ **Aurélié Gaudin**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Pauline Guillerm**
Pisateljica
- ~ **Nastasia Paccagnini**
Pisateljica
- ~ **Eve Escofet – Miro**
Le Bal – Ersilia
- ~ **Marie Grangier**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Nina Lostis**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Paula Alvira**
CIVES
- ~ **Agnieszka Gwiazdowicz**
School with Class Foundation
- ~ **Mahjouba Galfout**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Aloÿs Simon**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Jenny Passarello**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Antoine Richard**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Gwennaëlle Le Barber**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Julie Chevassut**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Marie Langrée**
Ligue de l'enseignement
- ~ **Lana Jurman**
CPS
- ~ **Guilia Ferri**
ARCI
- ~ **Valeria M. Pesare**
ARCI
- ~ **Francesca Veneziano**
Le Bal – Ersilia

Širimo solidarnost

Izobraževanje za enakopravnost v različnosti
Izobraževanje za solidarnost

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Širimo solidarnost je projekt
programa Erasmus+

